

واریق

آیلیق تور کجه و فارسجا فرهنگي نشریه
مجله ماهانه فرهنگي فارسي و ترکی آذری

ایکینجی ایل صایی ۶ (آردیجیل صایی ۱۷)
سال دوم شماره ۶ (شماره مسلسل ۱۷)

شهریور ۱۳۵۹
(شماره امتیاز ۷۵۳۸)

VARLIQ

Monthly
PERSIAN AND TURKISH JOURNAL
2nd Year No. 6 (Serial No. 17)
September 1980

Address: Mossadegh Ave. Bidi Str. No. 17
Tehran, Iran

قیمت ۷۰ ریال

ایچینده کیلر

(فهرست)

صنجه	
۳	۱- باخیمسیز دیل باغچامیزدا: دکتور حمید نطقی
۱۵	۲- آذربایجان ادبیات تاریخینه بیرباخیش (۱۴): دکتور جواد هیئت
۳۱	۳- اوحدالدین مراغه‌ای: پرفسور غ. بیگدلی
۴۵	۴- ساز و سۆز استادی عاشق علی عسگر: گنجعلی صباچی
۵۵	۵- حضرت علی نین اؤکودلری: ضیاء شاکر-منظوری خامنه‌ای
۵۶	۶- شاعرلر مشاعره‌سی: منظوری خامنه‌ای
۵۹	۷- نتیجه گنجدی: شعر استاد شهریاردان
۶۰	۸- آذربایجان ژورنالیندا «وارلیق»
۶۰	۹- ناودان سۆزی-شعر: جواد جوادی
۶۱	۱۰- صلح جهانی: استاد شهریار
۶۲	۱۱- امیرعلیشیرنوائی غزل لریندن: آذری تورکجه سینه چشویره‌ن غلامحسین بیگدلی
۶۴	۱۲- دده قورقود: علیرضا صرافنی
۷۰	۱۳- تبریزده آذربایجان شاعر و یازیچیلار توپلانتی سیندا: دکتور جواد هیئت
۷۱	۱۴- آذری تورکجه سینده چیخان نشریات، ادبی خبرلر و ملاحظه‌لر. وارلیق
۷۲	۱۵- سحر گۆردوم: ح. م. ساوالان
۷۳	۱۶- بیر قارا ایل دؤنومو: صمد دالینجا
۷۴	۱۷- بیر ایل دؤنومو: دکتور حمید نطقی

با ځیمسیز دیل با غچا میزدا

وارلیغیمیزین اساس بونووره سی آنا دیلیمیزدیر . بونو، آشکاروگیز۔
لین شوینست لرچوخ یا خشی بیلیر . بیزیم مملکتده تاریخی شرط لردن
آسیلی اولراق، اوستونلوک القا ائدن فکرلر چوخ قدیم زمانلار اقدرگئدر
وفکرلر، اوللرده مختلف خارجی استیلاچیلارا قارشی بیر پروپاگاندا ائله۔
مانی کیمی بلکه معذور گوروله بیلیردی، لکن اوزون زمانلار بویونجا هلنه
اوروپا دان، اوستون ملت۔ اوستون نژاد هذیانلاری، گونون موداسسی
شکلینده سرحدلریمیزی آشیب و بیزه چا تدیغیندا، مسئله داها غلیظلشدی.
او قدیم و مزمن آزار، جدی بیر ناخوشلوق وحاد بیر خطر اولدو، شهنا مه لـر
ورق و ورولدو، اساطیری پهلوانلارین رجزلریندن مصراعلار آلیندی و چوخ
زمان بوسوزلر اوز متن و مناسبتلریندن، صویوندورولوب و مطلق حقیقت
لر کیمی تکرارلاندی .

فارسیلیق لا، ایرانلی لیق ایکی مترادف کلمه اولراق حسابا صوخولدو .
حال بوکی، ایرانلی دشمه ک های میز دشمنکدیر، و فارس آنجا ق بو "کل" دن
بیر "جز" قی افاده ائدیر .

حال بوکی، میلیونلار جا خلقین اوره ک سوزو بودور :

- یوردوم آذربانجان دیر .
- اولکم شانلی ایران دیر .
- بومنه شیرین جانسا ،
- اودا عزیز جانان دیر .

- تورکی شیرین دیلیم دیر .
- بیر دانا شوگیلیم دیر .
- قهرمانلار یارادان
- بو ائل منیم ائلیم دیر .

فارس قارداشیم الین وئر
بیرآز قارداشلیق گؤستر
دوش آتدان آیاق اولاق ،
اونودولسون گئچهن لـر .

منیم دیلیمی کسمه
تورکی ، دانیشام کوسمه
قارداشجا گئچینمه کی،
اؤرگه شهریک ، تله سمه .

من اثلیمی سئویره م
اؤز دیلیمی سئویره م
دیلین باشا دوشدوگوم
بولبولومی سئویره م

غلامه ، بیلدیگیمیز شرایط آلتیندا آنا دیلیمیزین تدریس و تحصیل
قدغن اولدو ، ونتیجه اولراق ،مین لرجه اوخوموشلاریمیزویوز لرجه قیمتلی
عالم لریمیز بیلک وتدقیقا تلارینا رغما "اؤز آنا دیل لرینده رسما " سواد
سیز" قالدی یلار ،آیلار اؤتدو ،ایلر کئچدی ،بوخبر سیز لیک دو مانی آرتدی قجا
آرتدی . آزادا - صیرادا بیرایکی گنج (جوان) اؤز شخصی آنلایشیلاری
اوزوندن ، اؤزهویت لرینی تازهدن تاپما غا چالیشدی لار سادا ، بو قشغیلجیم -
لازدان ، اوزه ریمیزه چوکموش قارئلیغا چاره اولما دی .ها بئله بیر نئچه
شاعرین ده گیزلین یا زیب ، دوستلارینا اوخودوغوشعرلرین حرارتی کولله -
نمیش اولدالارین ایستی سی کیمی قارقیشا کاکسمه دی . ائشیکده شووینیزمین
قاصیرغاسی (گرباد) یامان اسیردی .

بورادا بو آجی حکایتی ، تازله مک نیتیمیز یوخدور . مقصدانقلابدان
صونراکی ، بعضی عکس انقلابچی (ضدانقلابی) حرکتلره دقتی چکمه ک و ایندی
ده اوبایات هذیانلاری ، تکرار لاق ایسته ینلرین ، اساس نیت لری نینا و
قارقیشی قایتارماق و بو اولکهنی ، یهنی دن خلقلرین زندانینا چئویر -
مک اولدوغونوخبر وئرمک دیر . بئله بیر عکس انقلابچی نقشهنی باطل ائله مک

ایچون، دیل مسئله مزه آرتیق دقت وغیرتله توجه ائتمه میزلازیمدیر .

بوناکوره ، چالیشمالاریمیزی ایکی یولدان دوام ائتدیرمه لی بیک :
اولا " : وارلیق "ین داها اوللریا زدییگی کیمی سوادلانا حرکتینه قوشو-
لماق ، ودیلیمزده یازیب - اوخوماغی هرکسه ممکن قیلماق .
بویولدا همتلی معلملریمیزین موفقیت لرینی آرزولاییریق . ایکنجی
یول دیلیمیزین مسئله لری ایله یاخیندان مشغول اولما میزدیر ، بورا داهم
مثبت وهم ده منفی عامللر وار .

اسلام نظامیندا هر هانسی ملی ونژادی استیلاچیلیغین مطرود اولما -
سی بوم مثبت عامللرین لاپ باشیندا گلیر ، صونرا خلقیمیزین میلیونلوق
کوتله لرینین آنا دیلیمیزه اولان علاقہ سی واونوبوتون شووینیستلرین -
حیله وجبرینه رغما "بوگونه جان یا شا تدیقلاری دیر ، ضیالی (روشنگر) لاریمیزین
بیر پاراسی نامق کمالین دئدیگی کیمی " صیاد بی انصافا ، کؤپک کیمی
کشیفا ئده - ائده خدمت ائله دیکلری " حالدا ، کندچی وایشچی لریمیزا مؤز
دیللرینه وفالی قالدیلار ، و " ساواک - فرهنگ " نقشه لرینی ، قدغنلاری
قاراقورخولاری ، نژادپرست مفرط ملیتچی لیک بایراغی آلتیندا ، مؤزهویت
لرینی آلاچا قجادانان ، صاتغین ناخلفلرین یا خا بییرتعالارینی هئچه
چیخارتدیلار ، گینه ، مثبت عامللردن بیر ده ، تورکولوژی (ترکشناسی)
علمی نین ایره لی له مه سی (پيشرفتی) و دیلیمیزی انکار ایچون " کتابخانه
پهلوی " دن توتوندا بیلیم هانسی " بنیاد " لارا قدر اوزانان " علمی و
تاریخی حقیقتلر " کیمی گؤسته ریلن یالان زنجیرلری نین بیر - بیرچور -
ویوب قیریلما سی دیر . ایگرمینجی عصرین ایکنجی یاریسیندا آرتیق
بیزیم آنا دیلیمیزین شکل تاریخی و خلقیمیزین ایندی کی ترکیبی ایله
تکوین ماجراسی آیدین اولوب بو " پروسه " ده آنا دیلیمیزین ، هویت -
میزین اساس مایاسی اولدوغو ثبوته یقتیشیمپ - دیر . *

طبیعی دیر آنا دیلیمیزین یئرینه باشقا بیر دیلی اوتورتماق (جانشین
اقتمهک) وارلیغیمیزا مستقیما " بیرسوء " قصد دیر ، بیرخیانت وجنا یتدیر .
بونلارا مقابل ایلر بویو شووینیست سیاست ، دئدیگیمیز کیمی آرا میز -
دابیرچوخ آنا دیلیمیزده سوادسیزلار توره دیب دیر .

* آذربایجان ادبی دیلی نین تاریخی " کتابینا مراجعه ائدینز ،

یا زان " دمیرچی زاده " معارف نشریاتی باکی ۱۹۷۹

آنا دیلیمیزی اوگر نمه لی بیک . آنا دیلیمیزده بیر- بیریمیز لسه مکتوبلاشما لی ییق ، اؤز خصوصی نوتلاریمیزی (یا ددا شتلاریمیزی) اؤز دیلیمیز ده یا زما لی ییق ، بونلارین ممکن اولماسی ایچون بیر طرفدن املا قایدا - لاریمیزی داها دا ساده له شدیدک ونهائی صورتده تنظیم ائتمه میزلایم- دیر . بوایشین " وارلیق " دا بیرینجی مرحله سی گؤرولدی بیر صیرا املا قایدالاری تکلیف ائدیلدی ، ایندی بیر مدتدیر او قایدالاری اجرا ائتمک له مزیت و عیب لرینی تجربه و تدقیق ائتمکده بیک . گلن آی ، بو تجربه و تدقیق لرین نتیجه سی اوزه رینده گینه توپلانا جاق و دانیشا جا - غیق ، تکلیف لردقتله مطالعه اولونور ، اوخولارین فکر لرینی تشکرله حسابا قاتا جا غیق .

بوچا لیشمالارین نتیجه سینده املا قایدالاریندا لزوملی صون دوزه لتمه لرا عمل اولاجاق وساده وراحت بیر املا سیستمینه یئتیشه جگیمیزه کؤمک ائده جکدیر . اوزمان آرتیق مکتوب ویا ددا شتلاریمیزدا اؤز دیلیمیزی ایشله تمه مه گه هئچ بیر عذر قالمایا جاقدیر .

بوچا لیشمالار لایا ناشی ، بیرده ، دیلیمیزی (کوتله لرین ایشلتدیگی دلیل دگیل ، اساس منور لرین دیلینی) تمیزله مه لی بیک .

ایلر بو یوا وستوموزه چوکموش نکبتین وجوده گتیردیگی بیخیقلاری ، تشخیص و تعمیر ائله مه لی بیک ، بو بیخیقلارین ان مهمی دیلیمیزین باخیم- سیز قالماسیندا ن دوغان نقصا نلاردور ، عینا " باخیم سیز بیر باغچا نین پر- یشان حال کی می ، دیلیمیزی اونا عارض اولموش پازیتلردن تمیزله مه لی بودا مالی (تمیزله مک) و اونو ضعیفله دن ، آرتیق لاری کسب آتمالی و نقصا نلارینی تما ملاما لی ییق .

" وارلیق " ین بوایل ایکینجی صایی سیندا بومسئله نین بیر طرفینه تما س ائتدیک ، و بیرپا را منور لریمیزین فارس کلمه ، عبارت لرین دیبینه بیرتوزکی فعل آرتیرما قلا آنا دیلیمیزده دانیشدیقلارینی توهم ائله دیک لرینه دقتی چکدیک ، بودا نیشیلان دلیلن تورکی دگیل ، فارسجا و هله دیلچی لرین دقتدیگی کیمی " پیجین فارسجا " (چین لی لرین انگلیزلرله تما سیندا ن دوغوموش بیر دلیل ؛ کلمه لر انگلیزجه وسؤزون سیاق سی چین دلیلنه گؤره بونا پیجین دئمیشر و هر هانکی بئله بیر قاریشیق دیله ده او آدی تا خارلار) اولدوغونی یا زدیق . او مذکور مقاله نین صونوندا خلاصه اولاراق دلیل اصلاحیندا ایشه گلن بخش مئتوددان دا آد آپاردیق . ایندی

بورادا، صیراسی گلمیش کن، دیلیمیزه مسلط اولموش اساس نقصان و عارضه لرین چاره سی یولوندا مختلف تدبیرلردن سؤز آجا غایق .

اوزون ایللر سورن استیلانین نتیجه سینده دیلیمیزه باخا ممدیق، لکن حمد اولسون، خلقیمیزین سایه سینده، دیلیمیز گوجلوقوتلی بیر سیستم اولراق داغ کیمی آیا قدا دورور، بوبؤیوک نعمتین شکرانی آنجاق دیلیمیز اوزه ریننده داها دقتلی چالیشما میز لایغرینه گتیریله بیلیر. خلقیمزین مقدس امانت کیمی حفظ ائتدیگی مایا، بوایشی موفقیت له باشا چاتدیرما میزاکؤمک اولاجاق، بورادا معظم بیر "پوتانسیل" واردور. بوتانسیل دن استفاده ائتمه لی بیک، یعنی خلقین آغزیندان گونده لیک معیشت ده ایشله نیلن سؤزلری، دقت له بیغیب و یایمالی بیق. بو ایش ایچون شهرلرین دارچرچیوه سینی آشمالی و کوتله لریمیزین معیشت دیلنی حقیله اؤگره نمه لی بیک .

گونده لیک تما سلا ر نتیجه سی دیل ایکی شکیلده خراب اولار :

- ۱ - یاد کلمه لرین و ترکیب لرین نفوذی .
 - ۲ - یاد سؤز و جمله قاییرما و گرامر قایدالاری نین و تصرف لرین نفوذو یولی ایله . بونا گؤره منورلرین جهدی بوبو ایکی عارضه ابله ساواشی هر زمان دوام ائتمه لیدیر. بیزیم مسئله بوندان داها حاد دور. بیزده "نفوذ" دان زیاده بیر "استیلا" دان صحبت ائله مک اولار.
- بونون چاره سی نه دیر؟ البته دیلیمیزی تازه دن اؤگره نمکدن سوای، بحران زمانلاری مختلف قوم و ملت لرین باش ووردوغو چاره یه بیزده توجه ائله مه لی بیک، بونو بیر آزا طرفلی مطالعه ائله یک .
- یاد نفوذو استیلا یه تحمل ائتمه مک صحتلی هر دیلین طبیعی بیر عکس العملیدور. تاریخی سببلره گؤره، بعضا "بعضی دیل لری یاد بیری دین استیلا سینا اوغرار (دچار اولار) اوزمان دورلو (انواع) چاره لره باش وورولور ان باشدا گلن چاره لردن بیر یسی، عالم و یازیچیلاری بیریئرده چالیشما غا چا غیر ما قدیر :

مثلا " ۱۵۸۲ ده فلورانسادا اوروپا آکادمی لرینین ان اسکی (قدیمی) لریندن بیری اولان *Accademia della Crusca* قورولموش دور .

آماجی ایطالیان دیل و ادبیاتینی یاد عنصرلردن تمیزله مکدی . آدی بقله آماجینی گؤسته رن (قروسقا، یعنی: الک) بو آکادمی بیرده تمیزله نمیئش

ایطالیان لغتی چاپ اتمیشدیر .

۱۶۳۵ ده فرانسیز آکادمی سی خصوصیله فرانسیزجانین ایطالیان و یونان اصل لی کلمه لردن آریدیلماسی (ΕΡΕΥΝΑ) ایچون قورولدو .
بوایشه ماله رب (malherbe) باشچیلیق ائتدی .

آلمان دا " دیلی یئنی له شدیرمه "، " دیلی آریتما " (*Reinmischung*)
(*Sprachreinigung*) حرکتی نین آماجی ، دیلی یاده عنصر لردن
تمیزله مک اولموشدور .

۱۸- نجی عصرده لاتینجه وفرانسیزجانین سلطنتینه قارشی دوران آلمان
فیلسوفو قریستیان وولف بیرگون اونیورسیتته کورسوسونده تقریرلرینی
اوخورکن لاتینجه اصل لی کلمه لری آتاراق *Attention* یئرینه
Aufmerksamkeit ، *Consciencia* یئرینه
Bewusstsein کیمی آلمانجا اصل لی اصطلاحلاری آلمان فلسفه
دیلیلنه سوخموش ، وولف ، ون اوتوریتته سی لاتینجه کلمه لرین اونودولماسی
نی صا غلامیشدیر .

۱۸۸۵ ده ریغهل ، یین باشچیلیغیندا قورولان " عموم آلمان دیلی درنگی"
نین ایسه یوزلرجه شعبه سی ومین لرجه عضوی واردور .

۱۸- نجی عصرین ایکینجی یاریسیندا باشلایان بؤیوک دیل حرکتی ،
مجارجا یا ۱۰/۰۰۰ دن آرتیق یئنی کلمه قازاندریمیش واونو ان تمیز
وان زنگین بیرکولتور دیلی حالینه گتیریمیشدیر .

اسکیدن نوروه ج (نرویز) درباریندا نوروه ججه دانیشیردیلار . لکن
۱۵-نجی عصردن صونراسی سبیلرله بودیل دانیمارقا (دانمارک) استیلا
سی آلتیندا قالدی . اسکی نوروه ججه ایسه آنجاق کندچی لرین وبالیقچی-
لارین آغیزلاریندا قالمیشدی .

۱۹- نجی عصراورتالاریندا نوروه جلی ایوارآسن ، کندچی وبالیقچی
سوزلرینی بیغا- بیغا وچالیشا- چالیشا نوروه ججه نی دیریلتمیشلر .
فینلاند ۱۶- نجی عصره قدر ایسوهچ (سوئد) دیلی نین استیلاسی
آلتیندا ایدی ، اورادا دا کندچی لرین دیلینده یازیلی کتا بلارین کومه گی
ایله ، فین جه احیا ائدیلدی .

*** **

باشقا- باشقا یئرلرده ده بونلارا بنزه ر بیرچوخلی حرکتلار اولمو-

شدر .

بیز ده بحران زمانلاریندا هر هانسی بیر خلق کیمی، دیلیمیزی تمیزله مه گه بورجلیوق، بوتیمیزله مه ایشینده هانسی کلمه لری ساخلامالی ونه ترتیب ومثودلا تازه کلمه لردوزه لثمه لی بییک؟

بیر دیله مداخله ائتمه نین حدود و شرطلری نه دیر؟ البته بومسئله ده - مختلف مکتب و فکر طرز لری وار، بیزه ان مناسب یول هانسی دیر؟

بوسئواللارا بوقیسا یازی چرچیوه سینده جواب وئرمه گه چالیشا جا غیق تاریخ بویونجا مختلف تورک لهجه لری ده دورلوخارچی نفوذواستیللا- لارا معروض قالمیشلار، بئله بیر مناسبات (روابط) وقارشیلیقلی تاثیر و نفوذلار حتی مختلف تورک لهجه لری نین انکشاف و بیر- بیری نین فرق لئنه سینده بؤیوک رول اوینا میشلار، تورک دیللی قوملاردا قیمتلی ادبیسی آبیده لر آزدگیل، بوقوملارین دنیا اؤلچوسونده سؤزا وستالاری، ادیب و شاعر لری واردیر، لکن معین تاریخی سببلره گؤره، بعضی زمانلار بویوسل باشقا دیل لری ن ضررلی استیلا سینه معروض قالمیش ویوخاریدا اشارت ائتد- یگیمیز باخیمیز باغجه مثالی هرزه و تلار هریشری بوروموشدور، بوانحطاط و بحران دؤور لری نده، منور لری ن واغوز هویت و وارلیقلارینا باغلی اولان- لارین وظیفه سی دیل لری نی بوهرزه و طفیلی یا عنصر لری ن تاثیریندن قو- رتارماق اولموشدور، اوسته لیک (بعلاوه) بیرده یوخاریدا قید ائتد - یگیمیز وجهیله هرگول باغچا سی نین مداوم دقت و باخیمایا احتیاج گؤسته ر- دیگی کیمی، دلیلین ده دائمی بیر او یانیق مواظبته تابع توتولماسی ضرورتینی دوشونرسک سوؤت آذربایجانیندا " نظامی آدینا دیسلل اکادیمیسی " و تورکیه ده " تورک دیل قورومی " کیمی مؤسسه لری ن ها- نسی احتیاجلارا جواب وئرمک ایچون ایجا دا ولدوقلارینی آنلاماق چتین اولمایا جا قدیر، بورا دا بیر سئواله جواب وئرمک گره کدیر:

دیله مداخله ائتمک دوغرو مودور؟

اگر بئله بیر مداخله یه مجبور قالسا ق بونون حدود و شرطلری نه دیر؟

پوخاریدا بیر نئچه مثال دان آنلاشیلدیگی کیمی تاریخی شرط لر بعضی زمانلار بومداخله نی ضروری حال گتیریر، نئجه کی، اشارت ائتدیگیمیز " مداخله لر " اولماسایدی، ایندی نه فین جه نامینده بیر دیل واریدی ونه ده مجار جاینن بوگونکی مکملیت و گؤزه للیگی .

تورک دیللی قوملارین مدنیت تاریخینده ده بونا بنزه ر " مداخله لرد" ن

مثال گتیرمک اولار. تورکیه تورکجه سینه بیر زمان عارض اولموش حدودسوز. یا دکلمه و ترکیب و تصریف شکیللری نین دالاشما سیننی یا دالاق، بوخلیطه - دن یارانان " دیل " خلق ایله منورلرین آراسیندا هر هانسی بیر مناسبت و رابطه نی غیر ممکن حالاً سالمیشدی. " عثمانلی لسانی " آدلانان، بودار منور محفل لری نین دیلی، خلق ایچون آنلاشیلما زمعما ایدی .

آنلاشیلما زدیله فضل گؤسته رمه گین واسطه سی اولموش دور. بئله شه شاعر " نابی " ده زمانیندا (اؤلومی ۱۷۱۲) حس و خیال و افاده قدر تیندن یوخسول لوقلاری اوزوندن موفقیته گؤسته ره ممه یین بعضی متشاعر لرین دا - نیشما دیلینده ایشله نمه یین عربجه و فارسجا کلمه لرله عجاب شئیلریاز - دیقلارینی گؤرووجه بئله لرینه :

ای شعر میانیندا ساتان لفظ غریبی

دیوان و غزل نسخه، قاموس دگیل دیر

دئییه اعتراض ائتمیشدی .

عثمانلی امیرا طورلو غونون صون چاغلاریندا بو " دیل بحر انینا "

چاره آختاریلدی .

" عثمانلی لسانی " قارشیسیندا " تورک دیلی " حرکتی وجوده گلدی

و عربجه - فارسجا کلمه، ترکیب و تصریفلری ایله وجوده گلیمیش بومعجون مس آرتیق " مداخله " ضروری اولموش دور. بومدخاله تورکیه تورکجه سیننی اولدوروجو آفتلردن نجات وئردی و عثمانلی دولتی نین صونلاریندا گینه گؤزه ل تورکجه آهنگی، بؤیوک یازیچی و شاعر لرین قلم و دیل لریندن - ائشیدیلدی. البته جمهوریت ده وورینده ده بو حرکت دوام ائتدی، ائله کی، بوچالیشمالارین سایه سینده گونه، ایک غزئته و ژورنال (روزنامه و مجله) دیلینده یا دکامه و ترکیب لرین صاییسی یوزده ۸۰ - ۷۰ دن، بوگون یوزده ۱۰ - ۱۵، دوشودور. بوموفقیته نئجه اله گئچمیشدیر؟

بو بولدا چالیشانلار تورک دیلی نین یا خاسینی " عثمانلی لسانی "

نین پنجه سبندن نئجه قورتا ردیلار؟ هانسی بوللاردان گئچدی لرونه کیمی مئتودلارا باش ووردولار؟

ضیاء گوک آلب، یین بویوللارانه جورا ایشیق نوتدوغونی اجمالاً " یا دا

سالما میزلاریمدیر. گوک آلیین بواره ده فکر لرینی تورک یازیچی سی احمد قاباقلی نین ترجمان غزئتی بین ۱۹۶۶/۱۱/۷ صایی سینده چیخمیش سیر

یا زیسیندان قیسال تاراق آلیریق :

ضیاء گۆک آلپ صریحا " عثمانلی لسانی" نی بیرکنارا آتماغسی
تکلیف ائتدی و اونون یئرینه :

۱ - " خلق ادبیاتینا بونغوره وظیفه سی گۆره ن تورک دیلینی عینا "
قبول ائدیب ... " ضمنا " آهنگلی و گۆزه ل بیر لهجه نی (استانبول لهجه -
سینی) سئچیب و اونا او یاراق یا زیب - اوخوماغی دوغرو گۆردو .
۲ - تورکجه ده مترادفی اولان فارسجا و عربجه کلمه لرین یئرینه آنا
دیلینده کی کلمه لری ایشله تمه کی توصیه ائتدی . لکن حتی کیچیک معنا
فرقی اولدوغوندا فارسجا و عربجه سؤزلرینی ابقا ائله دی .
۳ - خلق دیلینه گئچیب ده شکیل و یا معنا جا دگیشمیش اولان عربجه ،
فارسجا کلمه لرین دگیشمیش شکیل لرینی ایشله تمه کی (املا دا - مثال :
شکل - شکیل) توصیه ائتدی .

۴ - یئرلرینه یئننی کلمه لر گئچدیگی ایچون فوسیل حالینا گلمیش
اسکی تورکجه کلمه لری دیریلتمه ک لازم دگیل دئدی .

۵ - یئننی اصطلاحلار آختا ریلدیغی زمان اؤنجه (قبلان) خلق دیلینده
کی کلمه لرا یچینده آختارما ق اورادا تا پیلما سا ، تورکجه نین اؤز تصریف
و قاعده لر یله یئننی کلمه لر دوزه لتمه کی توصیه ائتدی .

۶ - تورکجه ده ، عرب و فارس دیل لر ی نین کاپیتولاسیونلاری لغوا ئدیله
رک هئج بیر دیلین صیغه ، ادا ت و ترکیب لرینی بو دیلده سوخولما ش سینی
ایسته دی .

۷ - خلقین بیلدیگی و ایشله تدیگی هر کلمه تورکجه دیر . خلقین عادت
ائتدیگی و مصنوعی اولما یان هر کلمه ، خلقین ایشله تمه سیندن وجوده گلن
جانلی بیر وارلیقدی دئدی .

۸ - قبول ائدیلمن رسمی لهجه نین باشقا لهجه لرین صیغه ، ادا ت و تر -
کیب قایدالار یله قاریش دیر یلما ش سینی توصیه ائتدی .

۹ - کلمه لر گۆسته ردیک لری معنا لارین تعریف لری دگیل ، اشارت لری
دیر . کلمه لرین معنا لاری ، هار ادا ن گلدیک لری بیلینمه ک له آنا شیلما ر
دئدی .

بوفکر لر بیر چوخ ادیب و یا زیچیلار جا منیمسه ندی ، " غریب " کلمه لر
مودا دان یا واش - یا واش دوشدی . لکن بیر چوخلاری دا هئج کسین دیلمه

جامعه‌نین عادت‌ی اوزه‌رینده مؤثر اولار عادت‌ده نورمون اوزه‌ریسده‌حنی دگیشمه‌ین قسم دیل سیستمی‌ایسه‌ده، آز- چون متأثر اولار. مثلاً "تورکی ده که کلمه‌سی، تورکی‌نین بنیه‌وسیستمینه اویمایان هند- اورویایی بیس- عنصر دور، گرچه بوکلمه‌هئج بیرقرارلادیلمیزه‌آلینما میشدیر، لکن ایندا دا فردین مداخله‌سیله پراتیکه سوخولموش، صونرا عادت اولموش داها صونرا نورم حالینه گلمیش، لکن عینی حالدا سیستمی ده زده‌له میشدیر. بوساحه‌ده تورک لریالنیزدگیل، مثلاً "ایسوه‌ج جه‌نین (سوئدی جه‌نن) تاثیر آلتیندا قالان فین جه (فینلاندا لیلارین دیلی) ده بونا بنسزه سیستم صا رصینتی‌سی (تیتره‌مه‌سی) گئچیر میشلر- مثال، بیزده :

عسگرلرین (سربازلارین) قلعه‌ده قالدیغینی بیلیردی جمله‌سی، اوبیلیر که عسگرلر قلعه‌ده قالدیردی شکلینده ده سؤیلندیگی کیمی، فین جه‌ده ده عینی قالبلارا گؤره، عینی شکلده بوجمله اودیله اصلده اولمایا " *ellä* (که) ایله‌ده سؤیله‌نر ..."

تورک دیلچیسی " دیل آچار" ین فکرینه گؤره ۵۰ ایله یاخین تورکی تورکجه‌سینه ائدیلم مداخله " دیلین آنا سیستمی‌نین گؤسته‌ردیگی یولدا اولدوغوندا ن و دیلچیلیگین مئتود و اصولونا گؤره عمل ائدیلدیگی ایچون، دیل بنا‌سی‌نین آنا دیره‌ک لرینه دگیل، ساده‌جه دیواری هؤرمکده ایشله - دیلن بعضی کرییچلری دگیشدیر میس و بنا‌نین عمومی اسلوبونا داها گؤزه ل یاراشدیر یلمیشدیر "

سؤزون قیاسی دیل قاعده‌لرینه او یاراق، او اونون سیستمینه توخو - نما دان دقت‌له و مهارت‌له و ذوق لامداخله‌نین لازم اولدوغو سؤزلردن چیخیر. مجار، آلمان، فرانسه و سایر ملت‌لرین قاباقداندا اشاره ائتدیگیمز تجربه‌لری بونو گؤسته‌ریر .

والانورالدین (وا - نو) ۱۹۶۳/۱/۲۸ ده "ظفر" غزقتینده یارد - یغی بیر مقاله‌ده چوخ ساده‌بیر دیل ایله بومداخله‌نین بیر مثالینی وئردیر، او خلقین آغزیندا محتاج اولدوغو موز سؤزو تا پماز ساق ویا خود یئنی بیر مفهوم ایچون کلمه یار اتماق مجبوریتینده قالار ساق قاعده‌لردن نجه فایدا لمانینین یولونو بئله گؤسته‌ریر: "تورکجه‌ده (لی) و (سبز) کیمی قیاسی پسوندلر واردور. (غین) و (ایم) کیمی ده (وورغون و بیسیر ایچیم سو مثال لرینده) غیر قیاسی پسوندلر واردور. سواکینجی قیاسی

پسوندری ده زمانلا قیاس له شدیدرک یولونا گئدیلسه، تورکجه چوخ - چوخ
زنکین اولار... *

خلاصه دیلیمیزی تمیزله مک بویوللاردان گئچهر :

* دیلیمیزین سیستمینه ضدگن ترکیبه، تصریف و جمله ترتیب لرینی ترک
اٹمه لی بیک .

* مترادفلردن تورکی سؤزلرینی ترجیح اٹله مه لی بیک .

* فارسجا و عربجه کلمه لردن کلاما" دیلیمزده حل و قبول اولانلاری دیلیمز-
ین صرف و نحوینه تابع اولاراق ایشله تمه لی و یازی دا داتورکی له شمش
کلمه لر تورکی قایدالارینا گؤره یازیلما لیدیر .

* یئننی تکنیک و علمی مفهوملار ایچون دیلیمیزین شکیلچیلریندن (پسوند-
لریندن) استفاده اٹمه لی بیک بوشکیلچیلرین غیرقیاسی اولانلارینی دا
والا نورال دینین دئدیگی کیمی قیاس له شدیدرک لی بیک .

* شمالی آذرباجاندا گئنیش قیاس دا آ پاریلیمیش دیلچلیک آختار-
یشلاریندان کلاما" استفاده اٹمه لی بیک و بو آختاریشلار لایا حیندان تانیش
اولمالی بیق .

* یئننی کلمه لری راتماق ایچون ، بیرباشقا مقاله میزده (وارلیق صایی ۲
اردیبهشت ۱۳۵۹) یازدیغیمیز ۵ مئتوددان ذوق و دقت و آنلاییشلار لایا -
لانمالی بیق : چئویرمک (مفهومی اؤزدیلیمیزه ترجمه اٹمک)، یئننی له مک
(اسکی یازیلاردان و کتابلاردان) ، بنزه تمک (ترجمه ائده رکن اصل کلمه -
یه یاخین بیرسؤز سئچمک) ، یئننی سؤز یار راتماق و چوخ یا ییلیمیش کلمه -
لری منیمسه مک (رادیو کلمه سی کیمی) بئله جه دوشونه رک و چالیشاراق
باخمیسیز دیل باغا مزدان قاراقیشلارین چرکین اثرلرینی سلییب ،
تمیزله مه لی بیک .

صون

* - بیلدبگیمیز کیمی پسوندلر ایکی جور دور :

۱- الف - قیاسی ، بونا ره ریئرده ایشله نیروهر کلمه نین صونونا گلر مثلا"
(لی او (سز) کیمی .

۲- ب - غیر قیاسی و با سماعی ، بونلار معین بئرلرده ایشله نبر مثلا" (غبین، غون)
و (ایم) کیمی . مثلا" (غبین و غون) دا بیز وورغون و تشغین دئبیریک لکن و تور-
ماق و گتیرمک کیمی فعللرین کؤکونه اضا فها و لموربعنی او تورغان و گتیر-
گن دئییلمه مکده دیر . و الانورال دینین تکلیفینه گؤره بوتون پسوندری
کلینجه بوتون مناسب کؤک لره علاوه ائدیلمه لیدیر .

آذربایجان ادبیات تاریخینه بیر باخیش

(۱۴)

یازان: دکتر جواد هیئت

رومانتیزم - ۲۰ - اینجی عصرین ایلك ایللرینده آذربایجاندا وجوده گلن سیاسی و اجتماعی شرایط رومانتيك شاعرلرین ده ظهورو ناسب اولموشدور. بو شاعرلر خلقی جهالتدن قورتولماغا و علم اؤگرنمگه تشویق ادیب، استبداد و ظلم ایله مبارزه یه دعوت ائدیله- دیله. بونلار عینی زاماندا آذربایجانین حریت و استقلالی ایچوندا چالیشمیشلار و بیر چوقلاری بو یولدا جانلارینی دا فدا ائتمیشلر. اونلارا گؤره مترقی جامعه علم سیز و عرفان سیز اولماز. علمی و عرفانی اولان جامعه ایله رلر، حریت و استقلالینی الده اتمک ایچون چالیشار، فداکارلیق ائدر حتی شهیدلر و ثرر و صونوندا قورتو- لوشا چاتار. بو ادبی مکتبین گؤرکملی نماینده لری محمد هادی، عباس صحت، و حسین جاوید دیر. احمد جواد رمانتيك شاعر اولما دیفی حا- لده ملیت چیلیک نقطه ی نظریندن بونلارین گروهونا داخیل دیر.

محمد هادی - محمد هادی ۱۸۷۹ دا شاماخیدا دوغولوب بیوموش و شاعرلیگه اورادا باشلامیشدیر. محمد هادی سبک و مسلک اعتباریله ترکیه نین انقلابی شاعری و جماعت خادمی نامق کمالین تاثیر آلتیندا قالمیشدیر. ۱۹۰۵ انقلابی محمد هادی ده بیوک سوینج و امید یاراتمیش، شاعر ((احرارانه)) قصیده لر یازیب، وطنداشلارینی ایشیغلیعا، آزادلیق و استقلاللا چاغیرمیشدیر.

سر بست بوگون ظلمونو اجدادا مظالم

ارباب عدالت هانی منفی (۱) لارا یچینده

من بیر دیری ام ائندی منی دفن تصادف

زنده گؤرونن بیر سورو موتا لارا یچینده

امضاسینی قویموش ملل اوراق حیاته

بوخ ملتیمین خطی بو امضا لارا یچینده

۱- نفی بلد - سورگون.

ایچ، ایچ، نه قدر ایسترایسن قانیمی ظالم

بیرگون گوره رم قانینی صهبالاز ایچینده

سو شعرده محمد هادی آچیق بیر شکله آذری خلقینین استقلالینی
صدا ائدیر. او یالنیز روس تزاری نین استبدادینا قارشی دگیل
ایراندای حکم سورن محمد علی شاه استبدادینا دا شعرلیله آلونفر
غر یاغدیرمیشدیر:

گول، سوگون ظلمیله انظار عدالت آغلاسین

منتظر اول انتقامین رعدوار فردا سینا

غافل اولما، ملتین ناحق قانیندان قیل حذر

تاج و تختین غرق اولور آخردا قان دریا سینا

هادی ظالمین ظلموندن دادا تدیگی قدر جماعتین عواملیغیندان

دا فریاد ائدیردی:

زنجیر اسارتده یاشار اهل جهالت

محکوملارین گون کیمی بسپیلی زوالی

۱۹۰۶ دا تکامل غزته سینده ((ایل فریادی و حریت)) آدلی

شعرینده بئله دئییردی:

سوق ائتمک ایچون ملتی شهراه فنونه

مین لرحه اهالی اولوب آغشتهی خونه

دقت اوله بو ایشلری حمل ائتمه جنونه

بوش لاف ووران کسلره اولسون بونمونه

ا هادی نین یارادیجیلیغیندا فلسفه و فلسفی شعرلر هرشیدن —

آرتیق نظری جلب ائدیر. انسانلارین تاریخی فاجعه لری و شکوفه ی —

حکمت اثرلری سونا گوزل مثاللاردیر.

جهانه گلمه دن مقصد نه دیر بیلم کی

حقیقت می بو خلقت یوخسا بیر افسانه بیلم کی.

شاعر اجتماعی حق سیزلیقلاری و اختلاف طبقاتی اورتایا قویور

و اونلارین سببینی سوروشور:

جنون پرورلرین فکری اولوب عالم پسندانه

نچون معیوبدور رای فلاطونانه بیلم کی

اولوبدور مستبدان جالس اورنگ استغنا

اولوب آرایش باغ سعادت جهل پرورلر

نچون ذلت نصیب اولموشدور احرارانه بیلم کی.

هادی حیاتی نین چوغونو محرومیت و عذاب ایله کئچیرمیشدیر
و آخردا شاعر دوشونجه دن بورولموش و امیدنی اوزولموش کیمی
سوروشور:

هادیا حزن عمومی جکمه دن دل یاره دیر

یوخ مسرتدن اثر محنت شعار اولموش جهان

دنیا ساحه غم دیر شعرینده ده عینی مضمونو بیان ائدیر.
هادی نین اشعاریندا وطنه عائد شعرلر باشلیحا یر توتور، ...
نغمه احرارانه، آمال ترقی، وطن، فاجعه حیاتی میزدا، ن بئر بیرده،
وطنین نداسی، توصیه مرغ و ایرانین حریت قهرمانلاری سو قبیل شعر-
لردندیر.

بو شعرلرینده شاعر وطن محبتینی ترنم ائدیر، اسانبن وطن
یولونداکی فداکارلیقلارینی و وطنین هر سر و طندان ایچون ان مقدس
شی اولدوغونو سؤیله ییر:

دنیا دا املیز فقط اعمار و طندیر

و جدا نیمیزی سودیگی دلدار و طندیر.

هادیه گۆره هر کسین معنوی بؤیوکلوغو اونون خلقینه و وطنینه
اولان باغلیلیغی ایله اؤلچولور. وطنین گله گیندن هر بئر و طندان
مسئول دور. بونا گۆره ده اغمز و طنینده حکم سورمکده اولان جهالستی
و ظلم و استبدادی ان بؤیوک دشمن صاییر و خلقی بونلار ایله مبارزه
یه چاغیریر. محمد هادی عینی زاماندا انسان پرور و بشریت ایچون
صلح و ترقی ایسته یین بئر شاعر دیر:

گۆنول ایسته رکه اولسون دهر، صلح آباد انسییت

منی سوق ایلیه ن بو فکره فکر عالی شانیم دیر

بشر اخوان طینت هپ و طندیر عالم ا م ک ا ن

بو حسیاتی قدسییه صفا بخش روانیم دیر

اگر ظلمت پسندان، حرب جوی اختلاف اولسا

نه غم، اهل و فاقم تیغ رخشایم زانیم دیر

محمد هادی بیرینجی دنیا حربینده کاریات جبهه سینی تصویر

اعده رکن (شاهنامه شاعر ذی اقتدارینی خاطرلایا راق) ۱۹۱۵ ده دؤیوش

صحنه سینی مقایسه لی شکلده ترسیم اتمیشدیر:

دعیاندر سر غوغای توران زمیمن

بو جنگ فنوندور حجیم آفرین

دند دیر بو غوغای افراسیاب

بو بیر جنگدیر جنگ عالم خراب

بو تورمه میسن رستم فیل تن

بو بیر جنگدیر میوهی علم و فن

دعیاندر بو غوغای دیو سفید

توپون سسلری در (۱) که: هل من مزیداً (۲)

خیز لادن بر اژدر هفت بستر

حقیقت اولور توپ دهشت اثر

باخار وارسی یوخلوق ایجاد ائدهر

حیاتی بیخار، موتی آباد ائدهر

هادی، نظامی، مولوی، حافظ، سعدی و سایر کلاسیکلردن اثرلر

ترجمه ائتمیشدیر و ترجمه ایچون ان چوخ تربیه وی و اخلاقی موضوعلا-
را عائد بونه لر سئچمیشدیر.

هادی نین شعر دیلی چتین و استانبول لهجه سینه یاخیندی-

محمون اعنیارلده ده چوخ زنگین دیر. بودا فیوضا تجیلارین و نامق -
کمالبن اونون اوزرینده کی تاثیریندندیر.

هادی نین اثرلری: ((فردوس الہامات)) ۱۹۰۸ و ((شکوفه -

حکمت)) ۱۹۱۴، ((عشق محتشم و یا آتا قوجا غی)) ۱۹۱۴ و ((الواح

اشباه یا خود انسانلارین تاریخی فاجعه لری)) ۱۹۱۸ کتابلاریندا

تویلانمیشدیر. محمد هادی نین اثرلری کلیات حالینده ایکی جلدده

باکی دا نشر ائدیلیمیش و ۱۹۷۸ ده سئچیلیمیش اثرلری ایکی جلدده چاپ
اولموشدور.

عباس صحت - (۱۹۱۸ - ۱۸۷۴) : دکتور عباس صحت ۱۸۷۴ ده شامباخی

ده آرادار اولموش. باباسی روحانی و معلم اولدوغو ایچون عباس
صحت ایلک تربیه و تحصیلینی باباسی نین یانیندا آلمیش دیر.

۱۰ شبندا باباسی طرفیندن علوم دینی تحصیلینی تاماملا ماق

ایچون مشهده گونده ریلیمیش و صحت بیر ایل مشهده اوخودوقدان صونرا

تهراننا گلمیش و ((مدرسه نظامیه ناصریه)) یه داخل اولموشدور.

۱۹۰۰ ده طب دکتری اولدوقدان صونرا ایرانین جنوبونداکی تـسـورک

۱- دی بیر . ۲- کینه وارمی.

ایلریندن قشقای لیرین یانینا گئتمیش و اورادا بیر مدت حکیم لیک ائتمیشدیر. دکتر صحت بیر ایل صونرا اعوز وطنی شاماخیا قاییتیمیش و اورادا حکیملیکله مشغول اولماق ایسته میشلکن امتحانسیز طبابت اجازه سی اونا وئرلمه میشل اودا بو وضعیت قارشیسیندا معلم لیک و شعر و ادبیاتله مشغول اولموشدور. عباس صحت ایراندا تحصیلی اشنا سیندا دا شیرازا گئتمیش و سعدی و حافظین مزارلارینی زیارت ائنده — رک اونلارا خطاها غزللر یازمیشدیر. ایراندا اولدوغو زامان فارس، عرب و فرانسیز دیل و ادبیاتیله یاخیندان تانیشلولموش و — دیلر واسطه سیله دنیا کلاسیکلری و اونلارین انسانی مضمون و مندرجه لريله آشنا اولموشدور. صحتین شعرینده حزین و صیمی بیر هاواوار دیر. ایلک کتابینا ((صنیق ساز)) آدی وئرمه سی ده بو سببدن او لمالیدیر. قلبی نین بوتون اضطرابلاری بو کتابداکی مصراعلاردا عکس اولونموشدور.

دکتر عباسقلی صحت ۲۰ اینجی عصرین ان گؤرکملی روماننیک شاعر لریمیزدندیر. او آذری شعرنه غربی اوروپا تاثیرینی گتیرمک طرفه دار ایدی و شعریمیزین سبک، شکل و قورولوش جهتیندن یئنیلشمه سینده بؤیوک رولو اولموشدور. فرانسیز و روس شاعرلریندن آذری — تورکجه سینه ترجمه لر ائتمیشدیر. پوشکین، لرمونتوف، ناسون، شیلر و موسدن ائتدیگی ترجمه لرین چوخو نمونه وی ترجمه لر دیر. صحتین بو ترجمه لريله ادبیاتیمیزی رنگین لشدیرمکده بؤیوک تاریخی خدمتی اولموشدور.

صحت روحانی عاقله ده بؤیوموش و ایراندا تحصیلینی کمال ائتمیش اونون ایچون شرق کلاسیکلرینی و تورک ادبیاتینی دریندن اؤیره میشدی. ۱۹۰۵ انقلابی حادثه لریندن تاثیرلندیگی کیمی اوروپا ادبیات و مدنیتیندن ده تاثیر آلمیشدی. او مدعی، معارفچی و ترقی پرور، ده کیشمه و تکامله اینانان و گله جگه امید بسله بن ایئده — آلیست بیر شاعر دیر.

دئییره م دنیا بیر شخصه بن — زهر

دوغار، توره ر، نمو ائده ر یوکسه لر

انسان کیمی هر دوره بیر آز یاشار

صونرا یواش یواش اختیارلاشار (قولار)

ده ييشمک اولماسا ترقی اولماز

طبیعتین بو قانونو پوزولماز
صحتین سبکی رومان تیزم دیر و شعرده فکردهن زیاده حس طرفدار۔
یدیر. حیات گارتینده (تازه شعر ناسیل اولمالیدیر) آدلی مقاله
سینده بئله دئییر: .

((یازی یازدیغیمیز زامان هر شیدن اول حسییاتا تابع اولماق
گرهک تا اینکه کلامین اوخویانلارین قلبینده تاثیر اولماق یا با۔
شکاسینین حسییات قلبی سینی اویان دیرا. بو صورتده حسییات بیلیمک
لازیم دیر.)) اونون تصویره چوخ اهمیت و ثرمه سی (یای سحر، آخسام،
سحر، قیش، و باهار شعرلری) بوندان ایله ری گلیر.
بورادا نمونه ایچون ((یای سحر)) شعریندن بیر پارچا درج
اندیریک:

اود توتوب قرمزی آتشله گنه یاندی افــــق
شفقین قرمزی رنگی ایله ایشیق لاندی افــــق
بیر قدر چایدان اوزاق اودقلامیش داغدا چوبان
اویادیر اغز سوروسون اوتلایا یایلاقدا چوبان
بو موشاق کوی چمنین اوسته دوشوب شئه گئجه دهن
ایستی یوخدور هله وار بیر بالا جامه گئجه دن
آغ دومانلار اوجالیر گئی اوزونه داغلاردان
چوخ سرین دیر هواسی کئچمه بو یایلاقلاردان
گون چیخیر گویده بولود قرمزی رنگه بویانیر
کندلی لر چوخ یورولوب اویقودان ایندی اویانیر
پیه دن مال۔ قازانی بعضی چیخاردیر قیراغا
بعضی صحرا یا گئدیر ایشله مکه، بعضی یاغا...
صحت ده هادی کیمی وطن پرور و خلقینین طالعی ایله یاشایان
و اودیله یانان بیر شاعر دیر، او آذری آیدینلارینا بئله خطاب ائگه:
هر کئیمین قلبی یا وجدانی دگیلدیر ساتیلیق
هر کیمین داش کیمی یوقدور اوره گینده قاتیلیق
ملتین حالینه گوردوکجه گره کدیر بانسیین
دردینه قالماغی دادم اغزونه بورج صانسیین

وطن اوغروندا گرهک شخص فداکار اولسون
بئله موسم ده یاتان کیمسه لره عار اولسون
یا ار اول اورتایا چیخ گل کمک ائت قارداشینا
یا گئدیباثوده اوتور همده لهجک سال باشینا

.....

وطن اجدادیمیزین مدفنی دیر وطن اولادیمیزین مسکنی دیر
وطنی سئومه یین انسان اولماز اولسا اول شخصده وجدان اولماز
بو باره ده صون سؤزونو اؤز ((ترجمه حالی یا هولولو)) آدلی
شعرینده سؤیله میشدیر:
دالدیغی فکری درین دریسالار
دوشدوگو عشقی چتین سودالار
قلبی قان حالی یا مان خانه خراب
گؤزیاشی ایچدیگی صو، باغری کباب
صا تدبعی جنسی بؤیوک نیت لیر
آدیعی نفعی فنا تهمت لیر
قانلی اللرده سیخلمیش نفسی
باغیریر، چیخما ییر اماکی سسی
چیرپینیر بلکه قوتار سین اؤزونو
دینلییه نلر ائشیده ر لر سؤزونو (؛
شیشه چکسه زده دیری یکن اتیمی
آمارام من وطن و ملتیمی
سلکیم ترجمه حالیمدییر
لطف حق غایه آمالیمدییر

.....

یارادیلجیلیغینین صون ایلرینده یازدیغی ان مهم اثری اولان
((شاعر و شعر پریمی)) نده حیاتدان و اونون سیخینتیلاریندان
تجرید اولوناراق خیالی بیر الهام پریمی ایله یاشاییر. شعر پریمی
نین سؤزلرینی، انسانلیغا خدمت اوغروندا صنعتدن کوسموش شاعره
اقتدیگی نصیحتلری دینله دیکده ن صونرا قول لارینی آچاراق گؤیلره
اوچماق، اورادان دنیا یا حقارتله باخماق ایسته ییر. شاعر بو اثر
ینده محیطی نین استعداد و صنعتی اهمیت و ظرمه دیگینی و حیاتی چتین
لیکلر آلتیندا قابلیت لیرین ازیلدیگینی گؤستر میشدیر:

ایستیره م قاچماغی لکن یوک آغیر یول دایوقوش
ناصیل اوچسون قانادی صینمیش ازیلیمیش بیرقوش

شعر پریسی اونا بئله دئییر:

اویما آچاقلارا سن طایر علویت سن

قاچ اسا رتدن اگر عاشق حریت سن

سن مکافاتینی انسانلیغا خدمت ده (آرا)

ابدی ذوقی، تسلی نی حقیقتده آرا

شاعر الدورکی حقیقتلره دل داده اولا

؛ ولا

شاعرین فکری خیالی گره گ آزاده

.....

صحت گله جگین قورتولوشونی علم و مدنیتده گؤردوگو ایچون یینی
نسلین خصوصا اوشاقلارین تعلیم- تربیه سی اوغروندا چوق چالیشمیش
دیر. او اوشاق ادبیاتی یارادیجیلارینین ان فعال لارینداندیر. کر-
یلوفدان ائتدیگی ترجمه لردن باشقا اصیل پارچالاری، (جهالت ثمره -
سی) آدلی پیپسلی و اردیر. صحتین ترجمه لری ((مغرب گونشلی))
آدلی کتابدا توپلانمیشدیر. سوویت دورونده اثرلری بیر نچه دفعه
نشر اولونموشدور.

حسین جاوید - (۱۹۴۴-۱۸۸۲) آذربایجان رومان تیک شاعرلری

نین ان گؤرکملی نماینده لریندن اولان حسین جاوید ۱۸۸۲ ده نخجوان
دا روحانی بیر عائلده آنادان اولموشدور. ایگیرمینجی عصرین ایلک
ایللرینده تبریزه گلمیش و اورادا شرق فلسفه سی، تاریخ و ادبیات
اوخوموشدیر. ۹- ۱۹۰۵ ایللرینده ترکیه یه سفر ائتمیش و استانبول
اونیورسیتیه سینه آزاد مداوم صفتیله دوام ائتمیش و بیلگی سینی آر-
تیرمیشدیر. استانبولدا قالدیغی زامان اورانین ادبی شخصیتلریله
او جمله دن رضا توفیق و توفیق فکرتله تانیش اولموشدیر. حسین
جاوید وطنه قاییتدیقدان صونرا تفلیس، باکو و گنجه ده معلم لیکله
مشغول اولموش و غزته لرده شعر یازمیشدیر. جاوید ۱۹۱۹ دا باکی یا
گلمیش و ۱۹۳۷ یه قدر بورادا یاشامیش و زنگین ادبی اثرلر یارا-
تمیشدیر.

۱۹۱۸-۱۹۱۰ ایللرده بیر صیرا شعر و درام اثرلری یازمیشدیر:

۱- آختار .

کئچمیش گونلر، باهار شبنملری، آنا، مارال، شیخ صنعا ن، شیدا
اوجوروم، الیس و سایره بو قبیل اثرلردندیر. آذربایجانین تنقأتر
صحنه لرینده جعفر حارلی دان صونرا اونون اثرلری ها میدان چـوخ
اوینانیردی. ۳۵- ۱۹۲۹ اینجی ایللر اونون ان محصوللو یارادیچیلیق
 دؤریدیر. آذر بوئماسینی، بیغمبر (۱۹۲۲)، توپال تیمور (۱۹۲۵)
کینیا ز (۱۹۲۹)، سیاوش (۱۹۳۳)، خیام (۱۹۳۵) و ابلیسین انتقامی
 (۱۹۳۶) اثرلیری بو ایلرده یازمیشدیر .

حسین جاوید حقیبده شمالی آذربایجاندا جیخان ادبیات تاریخی
 کتابلارینداکی یازیلار زامانا گؤره مختلف و حتی ضدو نقیض دیر .
 مثلا ۱۹۴۴ ده نشر ائدیلن آذربایجان ادبیاتی تاریخینین ایکینجی
 جلدینده میستیک رومان تیک شاعرلر فصلینده اونو ضد انقلاب و دیالینی
 یابانجی و خلقیمیزه یاد بیر شاعر کیمی تقدیم ائدیر، حالبوکی
 همان کتابین ۱۹۶۹ چاپیندا حسین جاوید (۱) ایچون ۱۴ صفحه حصر
 ائدیلمیش و اونون اثرلری حقیبده مثبت نظریه لر وئرلیدیکده صونرا
 اونو ۲۵ اینجی عصر آذربایجان شعرینین ان گؤرکملی نماینده لریندن
 سری صایمیش و مقاله نین صونوندا دا بئله یازیلیمیشدیر :

((یارادیچیلیغینداکی بعضی ضدیتلره باحمیاراق حسین جاوید
 اؤز دورونون اوغلو کیمی، رومان تیک دراماتورگیانین بؤیوک نماینده
 سی کیمی ادبیات تاریخیمیزده اوها موقعه مالکدیر و دائم یاشایا --
 جاقدیر)) .یزجه اشاره ائدیگیمیز ضدیتلی افاده لر ۱۹۴۴ ده حاکم
 اولان سیاسی هاوا (جو) دان ایلری گلمیش و جاویدین حقیقی سیماسی،
 ۱۹۶۹ دا چاپ ائدیلن کتابدا وئرلیمیشدیر .

حسین جاوید متفکر و فیلسوف بیر شاعر دیر . انلرینده یارا -
 تدیغی قهرمانلارینین بیر چوخو کیمی حیاتی، حقیقت ، عدالت و سعادت
 آراماق و بو یولدا ،بیر چوق اضطرابلارا دؤزمکله کئچمیشدیر .
 حسین جاوید شعر یازماغا عاشقانه ، لیریک - رومان تیک اثرلر -
 له باشلامیش ، تورکجه و فارسجا شعرلر یازمیشدیر :

منه آنلاماکی عشق، عالم سودا نه ایمیش
 بیلیرم . من سنی گئت هر سؤزون افسانه ایمیش
 گئت کولوم ، گئت گؤز لیم باشقا بیر عاشق آرابول

دوبدوم آرتیق سنین عشقینده کی معنا نه ایمیش

۱- ۲۵ : اینجی عصر آذربایجان ادبیاتی: میر حلال ف .ج . حسینوف
 معارف نشریاتی باکی ۱۹۶۹ .

بہوفا سہن ملک اولسان بفلہ اویمام داہا گفت

کیم کی اویموش سنہ کونلوم کیمی دیوانہ ایمیش
جاوید لیریک۔ رومانٹیک شاعر اولوب، دنیا یا و انسانلیغا
گوزلیک معیاریلہ باخیردی (منیم تانریم گوزلیکدیر) فکری اونون
حیاتا اولان عاشقانه مناسبتینی آیدین و بدیع شکلده افاده ائدیر.
اونون لیریکا سیندا، کدر، گوزیاشی و بدبین لیک قاریق خصوصیتلر۔
دیر. بو تیپ شعرلریندن نمونہ اولاراق (چوبان تورکوسو) ندن نچہ
بیت درج ائدیریک :

آچماسین چیچکلر گولمه سین گوللر

اؤتوشمه سین شیرین دیلی بولبوللر

دردیم چوخدور ائلر، ائلر آی ائلر

یار یار دئییب گفجه گوندوز آغلارام

اؤز یوردومدا بیر غریبدن سئچیلیم

اسیر کیمی بیر دوست بیر یاخین بیلیم

جهان جنت اولسا، بیر لحظه گولیم

یار یار دئییب گفجه گوندوز آغلارام

حسین جاوید بشریتی فلاکتہ سالان دنیا محاربه سینہ و بو محار-

به نی قیزیشدیران امپریالیستلرہ درین نفرت بسله یپردی. بیرینجی

دنیا محاربه سینہ، قیرقین و تخریباتی ((حرب و فلاکت شعرینده))

بدیع شکلده افاده ائتمیشدیر:

اوجار اوجار، گنه روحوم دیار حزنہ قوش(۱)ار

اوزاق اوزاق پک اوزاق بیر محیط ایچینده یاشار

صویوق صویوق ا گفجه کئچمیش بوتون جهان سوسموش

اوزاقدا اینلییور آنحاق زاواللی بیر بایقوش

گوزومدن اویقو چکیلمیشده چارہیور قلییم

نه دنسه بیلمیوروم آہ، خیلی مضطربیم

اؤنومده دالقالانیر طیفلر قیزیل قانسلار

باشیمدا پاتلیور آتشی، سیسلی(۲) و ولقان(۳)لار

.....

او توپ توفک او قیلیجلار زهرلی قومب(۴)ارلار

نه ایستہر آہ نچون بغیله گورله ییب پارلار

۱- قاچار. ۲- دوبانلی. ۳- آتشن فشان. ۴- قمقمہ.

نه دیر شو قهر و فلاکت نه دیر بو قحط و جلا
 نه دیر شو کین و عداوت نه دیر بو درد و بلا
 آمان نه منظره، دویدوقجا سارسیلیر وجدان
 نه دهشت آه دوشوندوکجه چیلدیریر (۵) انسان
 تمدنون صونی وحشت می دیر نه دیر عجا
 خیر خیر نه دییور باق رجال بزم آرا
 سیاست ارلری گؤر گؤر گورولدا ییر هر آن
 بویوک سعادت اومار هپ شو قانلی فیرتینادان
 بوتون بو ولوله اونلارجا بیر بشارت دیر
 یارینکی (۶) بایرامی تبریک ایچون ا شارت دیر

.....

قوجاق قوجاق ائدیلم دادلی وعده لر یک چوخ
 صاقین اینانما، خیر، یوخ، ضعیف ایچون حق یوخ
 اینانما عاجز ایچون یوخ حقوق اینانما خیر
 جهاندا حق ده حقیقت ده هبسی قوت دیر

.....

((غروبه قارشی)) شعرینده ده محاربه یه لعنت و نفرت باغد-
 یریب گوجلور، ظالم لر و مروت سیزلر دنیا سینی محکوم ائدیر. لکی
 بو قان توکمه و عداوتی ((قانون حکمت)) ده و ((سر خلقت)) ده
 آختاریر. بورادا نمونه ایچون نئجه سطر درج ائدیریک :
 یوتون اطرافی صارمیش بیر ملال، آغلار جهان آغلار
 گؤنول محزون هوا محزون گونش محزون سما محزون
 جهان بیر قتلگاه اولموش امان یوخ ظلم و وحشتدن
 بو انسان مذبحیندن کیمسه چیخماز کیمسه قورتلو
 حسین جاوید دنیا گؤروشونده شک و شبهه حاکم دیر. دنیا، انسان
 و انسانین ادراک و آرزولاری حقینده آچیک بیر افاده سی یوخدوراشا-
 غیدا درج ائتدیگیمیز ((بیر خطابه)) آدلی شعرینده بو مسئله آید-
 ینجا گوره چارپیر:
 من نه ییم، کندیم (۷) ده بیلیمم وازکچین

سن نه سین بوش بیر سئوال انسان ایچون

۵- دلی اولور. ۶- صاباح. ۷- اوزوم.

منجه خلقت شيمدی بير افسانه دیر
 کیم کی حل ائتمک دبلر دیوانه دیر
 بیر او یونحاقدیر^(۱) جهان باشدان باشا
 غافل انسانلار دا بنزر سر خوشا
 سنده لر^(۲) هر کس امل سیز قایغی سیز
 هبسی کندیندن خیرسیز صایغی^(۳) سیز
 سؤیله شیرلر آنلاشیلماز سؤزلری
 هب با خارلار گؤرمه ز اما گؤزلری

.....

جاوید دیگر معاصر رومان تیک شاعرلردن بعضی خصوصیتلریله
 آیریلیر: مثلا محمد هادیه مقایسه ائدیلسه، هادی ده گله جگه
 ایام گوجلوا یسه جاوید ده کئچمیشه میل قوتلی دیر. هادی یارا-
 دیجیلیغیندا شعر، دین و عرب دیلی تاثیر حاکمه جاوید ده درام،
 ملت و تورک تاثیر بارزدیر.

حسین جاوید آذربایجان ادبیاتی تاریخینده بیر شاعر، نما-
 یشنامه یازان و فاجعه نویس کیمی تانینمیشدیر. درام اثرلری نین
 اکثری سین شعرله یازمیشدیر. او شعر صحنه یه گتیره ن، صحنه ده
 یوکسک آهنگلی شعر دیلینی دبالان و اؤز خلفرینه ده گوجلو تاثیر
 گؤسته رن قدرتلی صنعتکار دیر.

هجا وزنیه یازدیغی بیر برده لی ((آنا)) (۱۹۱۰) نمایش
 نامه سی اونون ایلك منظوم درامی دیر. بورادا تصویر اولونان حادثه
 داغستان حیاتیه باغلیدیر. پیسین قهرمانی سلما آدیندا قوناچی ،
 مرد و مغرور بیر قادیندیر. اونون اوغلی قان پولاد، عصمت آدلی
 چرکس بیر قیزان شاندیر. عصمت گؤزل، ناموسلی و عقیف بیر قیزدیر.
 عصمتی اورخان آدلی بیر گنج ده سؤیر و نشانلی سیندان آیریباؤز-
 ونه همدم ائتمک ایسته ییر لکن عصمت ، اورخانا نسبت مادی جهتدن
 یوخسول اولان قان پولادی دنیا لار قدر سؤیر و اونون رقیبینه قطعی
 جوابی وئیریر:

آرتیق یته^(۴) الله ایچور جکیل گکت .
 حرمتین، عزتین، وارین، شهرتین
 نسلین نجا بتین گوجون قدرتین

۱- اسباب بازی. ۲- تلو تلو. ۳- حرمت و احترام. ۴- داس دیر.

هې سنین اولسون گشت چکیل گشت اورخان
من آیریلعام او بوخسول قان پولاددان
بوتون دنیا آلت اوست اولوب داغیلسا
اوندان باشقا سؤدیگیم یوخدور اصلاً

اورخانین تحریکیله قان پولادی اولدورن مراد، اؤزوده بیلمد-
دن آنا یا پناه آیاریر و اونون اوینه صیفینیر^(۱) آنا اوغلونون
قاتلینی بوتون اورک آجیسی و اضطرابینا رغما ائوینه قبول ائدیر
و اونا پناه وئریر. آنا، سلما بو داخلی و معنوی بحران دان ملی
عادت و عنعنیه دایاناراق بؤیوک انسانی بیر حمله چیخیر و او-
نون قلبینده مرحمت حسی انتقام آلماق حسینه غالب گلیر.

((مارال)) بین فاجعه سینی ۱۹۱۲ ده قلمه آلمیش دیر، بو اثر
نثر شکلینده یازیلیمیش گنجلرین و معصوم فلاکت زده قیزلارین حیا-
تیندا باش وئرن فاجعه نی و اوتون سبیلرینی عکس ائتدیریر.

شیخ صنعان فاجعه سینی ۱۹۱۴ ده تغلیس ده ایکن یازمیشدیر لکن
اوندان قاباخ دا شیخ صنعانا معنون اولدوغو اونون مزارینا سؤیله
دیگی شعریندن بلی اولور:

زیارتگاهینی گل بوسه دن تزیین ائدهر هر آن

سن اهل عشق ایچون بیر کعبه یاپدیدین محبتدن
نه دیر معناسی عشقین، سؤیله بنلر نه رده^(۲) بیرگلین

گؤروب قدسییت صنعانی لال اولسون خجالتدن
بو اثر افسانه وی شخصیت اولان شیخ صنعانین محبت ماجراسینا و
بو ماجرانین معاصر اجتماعی زمینده تصویرینه حصر اولونموشدور.

شیخ صنعان گرحی گؤزه لی خمارا عاشق اولدوقدان صوراً بوتون
ایشینی و مریدلرینی بوراخیر و اوو احاطه ائدن مریدلره بئله
دئییر:

گئدی نیز آرخا داشلاریم گئدی نیز

باشقا بیر شیخه اقتدا ائدینیز

ایشته^(۳) من نایل وصال اولدوم

آرادیم^(۴) نور حقی تا بولدوم

سیر ائدین کایناتی هب یورولون

آرابس سیزده سور حقی بولیتون

۱- پناهنده اولور. ۲- هاردا. ۳- اسک. ۴- آحتار دیم.

اونودون هب زواللی (۱) صنعانی

اونودون سیز او سرسم (۲) انسانی

شیخین بو خطابه لریندن امید سیزلیگه دوشن مریدلر بئله دئییرلر:
شیخیمیز آتدی حکم قرآنی شیخیمیز ساتدی دین و ایمانی
اغوجه اسلاما بیر مروج ایکن خاج آسیب چیخدی دین و مذهب دن.
خمارین یولوندا یعنی عشق و حقیقی محبت بولوندا هر شییدن
کچمیش اولان شیخ سوگیلی سینه بئله خطاب ائدیر:

مظهر اولدوقجا هر خطابینا من کچیرم مانکی کندی کندیمن
سویله گولسون بو روح نالانی گول سؤیندیر بو قلب گریانی
منه سندن گلرسه نهر و عتاب گینه کؤنلوم ائدهر قبوله شتاب
شیخ صنعانا اینانماق ایسته میین کشیش اونو یا لانجیلیقلا تها
ائدهرک اوندان خاج آسماسینی ایسته ییر صنعان دا اونا بئله جواب
وئریر:

عارف اول عارف آتما وجدانی آرا قلبینده دین واسمانی
ظاهرین پک (۳) گؤزه ل فقط نه چیخار اوینا شیر باطننده شیطانلار
حسین جاوید قادین اسارتینه ضایدی. شیخ صنعان دا اولدوغو
کیمی باشقا اثرلرینده ده آزاد محبتی و انسانی سؤگیسینی تبلیغ
ائدیردی:

بوتون حیاتی چیچکلندیرن فقط او... نیچون
نیچون ازلیسین او، بیلیم نیچون سوروگله نسین
قادین گونش چوجوق آی، نوری آی گونشدن آلیر
قادین سیزاغونکه چاک مو اولور زواللی قالیر
قادین گوله رسه شوایصیز (۴) محیطیمیز گوله چک
سورولکه نن بشریت قادینلا یوکسله جـــــک
بونودا علاوه ائتمک لازم دیرکی حسین جاوید قادینی اینجه لیکه
گؤزه للیک و ظرافت تمثالی بیلیردی.

حسین جاوید شیخ صنعان اثرینی یازدیقدان صوراً ره آلیمه
دوغرو میل گؤسته رمیش و ۱۷-۱۹۱۶ ده باکی چاپخانا ایشچیلری نیین
حیاتیندان و آغیر زحمت و ایش شرایطیندن بحث ائدن شیدا اثرینی
و همچنین ۱۹۱۷ ده تورکیه حیاتیله علاقه دار اوجورو فاجعه سینسی
یازمیشدیر. بیرینجی دنیا حربی ائناسیندا حربین و قان تۆکمه نین

۱- بیچاره . ۲- حواس پرت ، بی شعور . ۳- چوخ . ۴- تنها ، بوش.

عليهينه بهر سري شعرلر سؤيله ميش ، نهايت ۱۹۱۸ده مشهور ابلېس پي
پهيني يا زميشدير .

ابليس فاجه سينده جمعيتين معنوي پوچلوق و چوروكلوگووداخلي
ضدپتلى شعر دليله گؤستريله رهك خير و شر قوه لري قارشيلادي—
يلميشدير . ايلك صحنه ده ابلېس و ملكين سؤزلرينده حياتين بيربير—
ينه ضد قطبلى، فكر، دوشونجه اختلافلى و بونون اوغور سوزومشوم
نتيجه لري دقتى جلب ائدير . ناحق قانلارين، شدتلى قيرقينلارين، قتل
عاملارين سببيني انسانلار موهم ابلېس ده ، اونون پيس عملرينده
گؤردوگو حالده ، ابلېس ده حياتدا تصادفائديلىن بوتون شر ايشلىرى
انسان طبيعتينين و خصلتلىرينين محصولو حساب ائدير . بو ضديت تدر—
يجا درينله شه رهك خيرخواه هومانېست انسانلارى تمثيل ائدن عارف
آدلى پرور، رومانتيك طبيعتلى بير گنجله عالمى بير بيرينه ووران
شر و ظلمت مجسمه سى، جنايت و خيانتلرين تئورديجيسى ابلېس آراسيندا
حل ائديلمه ز كشمكشه چوريلير . عارف استانبوللودير لكن اونو بير
چوخ يرلرده گؤروروك . او محاربه نين و سلاخانمانين عليهينه دير .
حياتداكى بلا و مصيبتلرين، جنايت و تخريباتين منبعيني ابلېسده و
اونون شر ايشلرينده آختارير و انسان جمعيتيندن و اونون عذاب و
اشكنجه لريندن اوزا قلاشماق، محاربه سيز و فايغى سيز بير عالمه قوو—
شماق آرزوسيله ياشاير . بو باخيمدان اونون (اولو^(۱) تانريا)
خطابا دئديكى سؤزلر جالب دير :

يرلرده سوروندوم يفتيشير، گؤيلره قالدير،

ديندير قوجا غيندا

قالدير منى بير سير ائدئيم خوش مى گؤزل مى

جنتده ملكلر

قالدير منى تا گؤرمئيم انسانداكى ظلمى

باخ ير اوزو اينلر^(۲)

يارب بو جنايت بو خيانت بو سفالت

بولمازمى نهايت

انسانلارى خلق ائتمه ده وار بلكى ده حكمت

ابليسه نه حاجت

۱- اوجا و بؤيوك . ۲- سيزيلدار .

بوتون بو! نسانی حس و فضیلتلرینه رغما عارف ابلیسین حیلہ۔
لریندن، خیانتلریندن یا خاسینی قورتارا بیلمیر و بالاخره ایسته -
مهدن جنایتہ سوروکلنیر. نتیجہده اوزوده حس ائتمه دن دوغما قار -
داسی واصغین قاتلینه چؤریلیر.

ابلیس اثری قان دریا سیندا بوغولان، حیاتین تضادلاری ایچر-
سینده چاشیب قالان انسانلارین قاجه سیدیر. بونا سبب انسانلار آرا-
سیندا یاشایان و کین، عداوت تخمونی سه پن، ثروت دوشگونلری، قان
حریصی پاد شاهلار و ابلیس کیمی آداملار دیر. دئمک کی بوتون رذالت
لرین، شر ایشلرین سببی ابلیس ده، انسانلارین ایچریسینده دیر. بو
بارده ابلیس اونو تهدید ادیب جمعیتدن قوماق ایسته یین آداملارا
بئله جواب وئیریر:

منسیزده امین اول سیزه رهبرلیک ائدن وار
قان قوسدوران آتش ساووران کینلی قراللار
شاهلار، اولو خا قانلار او چیلغین دره بیگلر
آلتون و قادین دوشگونو دیوانه بیک (۲) لر
مین حیلہ قوران تولکی سیاسی لر، او هر آن
مذهب چیخاران یول آییران خادم ادیان
اونلار، او (۳) اونلار سیزی چینتمگه کاج
کاج سیزی قهر ائتمگه محو ائتمگه کافی
من ترک ائده ریم سیزلری الان نمہ لازیم
هیچ دن گلره ک هیچلیگه اولما قدا ییم عازیم
ابلیس نه دیر جمله خیانتلره باعث

با هر کسه خائن اولان انسان نه دیر، ابلیس
جاوید ابلیس اثرینده قان توکمک و وحش لیک خصلتینی بوتون
انسانلارین طبیعتینده گؤرمور بلکه سمبولیک ابلیس صورتی واسطه
سیله انسانیته ضد خائنلر گروبونو گؤسترک ایسته ییر. شاعر انسا-
نلاری دهشت و مصیبتلرین پنجه سیندن خلاص ائتمک ایچون انسانلار آرا-
سیندا بیرلیک، عقل له احساس آراسیندا بیر هم آهنگلیگی لازم ...
گؤرور. جاوید ایگبر مینجی عصر آذربایجان شعرینین ان گؤرکملی نما-
بده لریندن بیریدیر. اونون خیام پی یسی، سوویت رژیمینین اون بشر
ابیحی ایل دؤیومو مناسستیله اعلان اولونان مسابقه ده جایزه قازا-
نمیشدیر. شیخ صنعان و سیاوش اثرلری آذربایجان تئاترینین برنامہ
لرینده بوگون داخی محکم یر توتور.

۱- بادشاه . ۲- عروسک . ۳- بلی.

ماراغالي اوحدي نين " جام جم مثنويسي :

- " جام جم " پوئماسي نين اساس موضوعو اجتماعي عدالت موضوعو دور .

- شاعر اجتماعي امهگه و زحمت آداملارينا خصوصي دقت پيئشير - ميشدير .

- عموميتله شاعر بو مثنويني دؤورونور آکتوآل مسئله لريده حصر ائتميشدور . ان اساسي انسانپرورليگه .

- او زمانكي ، جمعيتين اجتماعي شعوروندا ، اورتا عصرلرحاکم ايده ئولوگياسی اولان دينه و شريعتنه اوحدي نين مناسبتی عکس اولونور و فئوداليسم برک تنقيد آتئينه توتولور .

بيز ماراغالي اوحدي نين (۱۳۳۸ - ۱۲۷۴) " جام جم " اثری نين تحليلينه گئچمه زدن اول جامعهيه تقديم ائنديگيميز بو ترجمه حقينده بير نچه جمله ده ايضاحات وئرمهگي ضروري حساب ائديرک .

اثری ادبيات علملری دوكتور خليل حميد اوغلو يوسفلی ايله - بيرگه ترجمه ائتميشک .

اثرين رداكتورو آذربايجان س س ر علملر آکادemiاسي نين ال ياز - مالار خزينه سي نين حرمتلی مديری گؤرکملی عالم محمد آقا سلطانوف

دور کی ، اثرين رداکته زمانی گؤسته رديگی اوز علمی و جدی مناسبت لرينه گؤره بيز اونلارا تشکرلر ائديب ، اؤز درين منتدארلقيمپزی بيلديريرک . رداكتور اثره يازيلميش پيغجام و ده يرلی مقدمه نين مؤلفی دير .

ایضا حلاز وئرمیشیک .

۴ - اضطرارا " ایشله نیلن و بعضی مصراعلاردا ساخلانیلان عرب
فارس سؤزلرینین معناسینی وئرمیشیک .

*** **

ایندی ده " جام جم " اثرینین یارانما دؤورونون قیساسا جا
تحلیلبنه کئچک :

ماراغالی اوحدی ۱۷x - ۱۱۱x عصرلرده آذربایجان اجتماعسی و
بدیعی فکر تاریخینده گؤرکملی رول اوینامیش متفکر صنعتکارلاردان -
بیری دیر . شاعر چوخ مرکب تاریخی بیر شرایط دؤوران سورموشدور .
اونون یارادیجیلیغینی داهادا یاخشی باشا دوشمک اوچون هر شنیدن
اول او دؤورون اجتماعی - سیاسی ، ائلهجه ده دینی و فلسفی جریانلار
و طریقت لرینه اؤتری ده اولسا نظر سالماق لازمدیر .

بؤیوک تاریخی کئچمیشه و قدیم مدنیت مالک اولان آذربایجان
خلقی عصرلر بویو خارجی اشغالچیلار علیه چتین مبارزه لره گریشمش
اؤز استقلالیت و آزادلیقی اوغروندا بؤیوک قربانلار وئرمیش دیر .
اوحدی نین یا شایب یاراتدیغی ۱۷x - ۱۱۱x عصرلرده وطنیمیز ، خلقیمیز
خوارزمشاهلار ، منغوللار و تیموری لر استیلاچیلارینا قارشی آپاردیغی
مبارزه لر و چیرپیشمالار دؤورو اولموشدور کی ، خصوصا " بو دؤور ده
منغول حکمدارلارینین ۸۵ ایله یاخین آذربایجاندا حکمدارلیق اقدیب
و مسلمان اولما ماقلاری ، آذربایجان خلقی و مدنیتینه بیگانه مناسبت
بسله مه لری و اؤزلرینی هم دین ، همیده ملی مدنیت اعتباری ایله
یئرلی اهالیدن باشقا بیلمه لری ، خلقیمیزه و مدنیتیمیزه چوخ آغیر
ضربه لر ووروب بؤیوک زیانلار توره دیردی .

بو وضعیت البته اولکهنین اقتصادی و اجتماعی انکشافینا جدی
صورتده مانع اولوردو . لیکن آذربایجان خلقی بئله چتین و مرکب
شرایط ده اؤز تصرفات و مدنیت قوروجولوق فعالیتنی دوام ائتدیردی
نهایت غازان خانین اسلام قبول ائتمه سی و آپاردیقی رفرمالار البته
مسئله نی تامیله آذربایجان خلقی نین خیرینه حل ائتدی . نتیجه
اعتباری ایله ۱۱۱x - عصرین صونلاریندان اولکهنین بوتون مدنی
اجتماعی و اقتصادی ساحه لرینده دیوچلمه و جانلانا نظره جارپماقا ،

بیز " جام جم " مثنویسی نین ترجمه سی اوچون اوحدی نین هله لیک علم عالمینه معلوم اولان اثر لرینی بیر سؤزله بوتون موجود ارثینی توپلاییب ، خصوصی ایله شاعرین شاه اثری اولان " جام جم " پوئماسی نین بیر نجه نسخه سینی او جمله دن ایران نسخه لرینی ، هندوستان نسخه - سینی ، تاشکند و بخارا نسخه لرینی فوتو صورت لرینی یا چاپ اولموش نسخه لرینی الده ائدیپ ، اونلارین علمی دقیق لیک لرینی یوخلادیقدان صونوا ، ایرانین معاصر مشهور نظامی شاس عالمی مرحوم وحید دستگردی نین ۸ قدیم ال یازما نسخه لری اساسیندا ترتیب و چاپ اقتدیردیگی نسخه نی اعتبارلی اولدوقونا گوره اساس گؤتورموشوک .

اوحدی نین " جام جم " پوئماسی نین اوخوجولارا تقدیم اقتدیگی - میز بو منظوم ترجمه سی ایلك سیاق دیر . بیز بو ایلك تشبثو اقتدیک بو ایشده ن مقصدیمیر ۱۷x - ۱۱۱x عصر لده یاشایب یارادان آذربا - یجانین کلاسیک شاعر و متفکری اوحالدین اوحدی نین چوخ رنگین میرا - شیندان ، شاعرین علمی ، فلسفی ، اخلاقی و اجتماعی گؤروشونون تظا هرک اولان " جام جم " مثنوی سی نین ترجمه سینی آنا دیلیمیزده خلقیمیزین اختیاریندا قویاق . اوخوجو کوتله لرین بو مثل سیز اثرین اوخوما - سینا امکان و شرایط یاراداق . نه اندازه بو وظیفه نین عهده سیندن گلدیگیمیزی گله جکده حرمتلی اوخوجولارین فکری و رایى تعیین ائده جکدیر بونو دا قیند ائده ک کی . بو اثر بدیعی اثرده ن آرتیق درین علمی و مرکب فلسفی ملاحظه لره شامل و محتوی اولدوقونا گوره ، اثرین ترجمه - سی چوخدا آسانلیقلا باش توتما میشدیر . ۱۷x - ۱۱۱x عصر لری ن باشدان - باشا علمی - فلسفی ترمین لرینی معاصر دیلیمیزه ترجمه ائتمک او قدر ده ساده ایش اولما میشدیر .

" جام جم " مثنوی سی نین فارسجادان آذربایجان دیلینه منظوم ترجمه سینده بیز آشاغیداکی پرنسیبلری اساس گؤتورموشوک :

- ۱ - ترجمه نین دیلی ممکن قدر ساده اولسون .
- ۲ - ترجمه ده متنه صادق قالماقی و مثنوی نین مضمونونو بوتون لوک له اوخوجو کوتله سینده چا تدیرماقی ، اسلوبون داها بدیعی و ادبی بیر شکلده دیرلیمه سیندن اوستون توتموشوق .
- ۳ - اثرین صونوندا بعضی مصراعلار و حادثه لر حقینده قیساسا

شهرده ال صنعتی و تجارت انکشاف ائتمه گه باشلادی . تبریز، اردبیل ، ماراغا ، نخجوان و گنجه شهرلری اؤلکه اقتصادیاتینین دیرچلمه سینده مهم رول اوینادی . باکی نفتی بغداددان - خوارزمه قدر آپاریلدی . فئودال ووروشمالاریندان زیان گؤرموش یئرلر ، داغیلمیش تصرفاتلار گئت - گئده برپا اولوندو . بونلارلا یاناشی آذربایجانین بیرچوخ شهر لرینده اجتماعی - مدنی حیات دا یئنی دن دیرچه لیب سرعتله انکشافا دوغرو ایره لی له ییب متین آددیملار آتدی . یعنی یعنی مدرسهلر ، کتابخانلار و دیگر مدنیت اوجاقلاری یارانندی . مکتبلرده فلسفه و آللهیاتلار یاناشی ، منطق ، اخلاق ، نجوم ، جغرافی و سایر طبیعت علم - لری ، عرب ، فارس ، سریانی و دیگر دیللرده تدریس اولونوب اؤیره - نیلیردی .

هله ۱۲۵۹ - نجی ایلده خواجه نصیرالدین طوسی نین تشبث ورهیر - لیگی آلتیندا تاسیس اولونان ماراغا رصدخانه سی ، او زمان کی ، علم و مدنیت دنیا سی نین دقتینی اؤزونه جلب ائتمیشدی : چین ، عراق ، شام ، مصر ، تورکیه ، ایران اؤلکه لرینده ، بخارا ، شیراز ، بغداد ، اصفهان ، دامغان ، طوس ، دمشق و دیگر شهرلرده ن گلمیش گؤرکملی عالم لرو منجملر ماراغا رصدخانه سینده نجوم علمی و مکتبلرینده طبیعت علم لری ، حکمت و آللهیات و دیگر فن لر اؤیره نمک له مشغول اولوردولار . بورصدخانه ده ماراغالی فخرالدین ، شیروانلی شمس الدین کیمی آذربایجان عالم لری ایله یاناشی : نجم الدین دامغانی ، محی الدین اخلاطی ، خواجه نصیرالدین طوسی ، مؤیدالدین دمشقی ، نجم الدین دبیرانی ، مؤیدالدین اندولوسی قطب الدین شیرازی ، حسام الدین شامی و باشقا شرق عالم لری ده اشتراک ائدیردیلر .

بو زمان ماراغا شهری آذربایجان خلقی نین معنوی علمی حیاتینین اساس اوجاقی و سیاسی ببرلیک آمالی نین حقیقی مرکزی ایدی . بورایا ۴۵ مین نسخه دن عبارت مختلف علمی کتابلار توپلانمیشدیر . ماراغا شهری ایله یاناشی تهریزده ده مدنی حیات انکشاف ائتمه کده ایدی . ائلخانی - لرین پایتختی اولان بو شهرده و آذربایجانین دیگر شهرلرینده گؤرکملی عالمر ، یازیچیلار ، شاعرلر یئتیشتیب ، یعنی - یعنی اثرلر یارادیب ، یاخین و اورتا شرقده مشهورلاشیردیلار .

بو دؤورده تاریخی اثرلرین یارادیلماسینا دا خصوصی دقت یفتیریلدی
بیر سیرا آدلی - سانلی تاریخچیلر او جمله دن آذربایجانلی تاریخچی
لردن مشهور " جامع التواریخین " مؤلفی رشیدالدین فضل الله، "تاریخ
گزیده" و " نزهت القلوب" اثرلری نین مؤلفی حمدالله مستوفی قزوینی
و باشقالاری قیمتلی اثرلر یازیب دنیا نین علم و ادبیات خزینه سیته
هدیه ائتمیشلر. رساملیق و مینیا تور ساحه سینده گلیدیکده، او زمانکی
رسالار اساس اعتباری ایله حاضرلارن ال یازمالاری اوچون مینیا تور
چکیردیلر. اونلار طب، هندسه، نجوم و هیئت کتابلارینا دا لازم اولان
شکیلر رسم ائدیردیلر. " ایلك تبریز رساملیق مکتبی" آدلانان یغنی
رسالیق مکتبی نین ده ائله بو زمان پونووره و اساسی قویولموشدور.
۱۷۱۱ - ۱۷۱۱ x عصرلده آذربایجانین بیر سیرا شهرلرینده و جمله
دن : ماراغا دا، نخجوان و تبریزده، معمارلیق داها سرعتله انکشاف
اؤدیردی. او دؤورده تیکلیمیش و ایندییه کیمی ده قالمیش، مسجد،
مقبره، تکیه و کاروانسارلار معمارلیق نقطه نظریندن بوگون ده دقتی
جلب اؤدیر. تخمینا " ۲۵ مین دینار (قیزیل پول) باشا گلیمیش و
اورتا عصر رصدخانه لرینین ایچری سینده ان بؤیوک شهرت تاپمیش ماراغا
سردخانه سی محض بو دؤورون ان گؤرکملی معمارلیق آیده لریندن دیر.
غازان خانین وزیر و تاریخچیسی رشیدالدین فضل اللهین تشبوا یله
آذربایجانا توپلانمیش اولان شرق عالم لری و صنعتکارلاری اوچون تبریز
ین سرخاب محله سینده تیکلیمیش " ربع الرشید" آدی ایله خصوصی علمی
شهرجیک ده ائله بو دؤورون پارلاق یادگاریدیر.

مشهور تاریخچی غیاث الدین خواند میر " ربع الرشید " شهرجیکی
حقیقته یازیر :
" بو شهرجیک رشیدالدینین سعی و خدمتی نتیجه سینده منغول حکمداری
غازان خان دؤورونده تیکلیمیشدیر. بورادا ۷ مین نفره قدر طلبه
اوخویورموش، کتابخاناسیندا ۶۰ مین دن آرتیق کتاب وارمیش، بورا -
دا ایران، هندوستان، چین، عراق، سوریه و مصردن چاغریلمیش
یوزلرله عالم لری طلبه لره طب دن توتوموش، هیئت و رساملیق فنینه قدر
تدریس اؤدیرلرمیش "

بو زمان آذربایجان خطاط لاری دا قیمتلی اثرلری نفیس صورتده

کۆچوروب قییمتلی ال یازمالاری یارتمیشدیرلار . بو دؤورون تذهیب کار لیق ایشلری ده چوئج ماراقلی و دقته لایققدیر . ائله جه ده آذربایجان ضیاء لیلاری آراسیندا شاهمات اویونو ، حتی غایبانه یاریش شکلینده ده گئنیش یاییلمیش ، خواجه علی نبریزی دؤورون ان مشهور غایبانه شاهمات اویونو اوستاسی سایلیرمیش .

آذربایجاندا بو زمان موسیقی صنعتی ده انکشاف ائدیرمیش ، نئی ، قانون ، روباب ، ساز و بیرسیرا دیگر ملی موسیقی آلتلری یئنی ده ن گئنیش صورتده یاییلماقا باشلامیشدیر . هله بونو ۱۱۱۱x عصر بویسو یاشایان صفی الدین عبدالؤمن ابن یوسف اورموی (۱۲۹۴ - ۱۲۱۶) کیمی بیر داهی ، کؤرکملی عالم ، شاعر و خطاط اولماقلا برابر ان بؤیوک موسیقی اوستا دی کیمی شرق مدنیتینده پارلامیش . بیر چوخلو شعر و موسیقی اثرلری نین مؤلفی اولاراق او جمله دن " رساله شرفیه " ، " کتاب الادوار " " الایقاء " ، " الکافی من الثانی " ، " العروض والقوافی والبدایع " و باشقالاری ایله یاناشی ، صفی الدین کلاسیک شرق موسیقی نظریه سی - نین بانیلریندن بیریدیر . او شرقین ان گؤرکملی موسیقی خادم لریندن دیر . صفی الدین هم نظری همده عملی جهته چوخ گؤرکملی عالم اولمو شدور . صفی الدین اورموی ایکی گؤزهل چالقی آلتلری نین اختراعچیسی اولموشدور . بونلارون برنجیسی النزهت آدلانان قانونا بنزهر موسیقی آلتی دیر . دیگر ایسه المغنه آدلانان قوسی عوددور . صفی الدین ائوزو همیده چوخ استعدادلی بسته کار اولموشدور . گؤزهل ماهنیلار بسلامیشدیر . بونلارلا برابر یوکسک ایفاچیلیق قابلیته مالک اولموشدر اونون بسته کارلیق مهارتی و ایفاچیلیق قدرتی حقیقنده تاریخ صحیفه - لرینده ماراقلی معلوماتلارا راست گلیریک . " مجموع مخطوط " آدللی کتابدا بو حقه اوخویوروق : " سؤزسوز کی ، صفی الدین موسیقی صنعتینده کمالا یئتمیشدور . او نغمه قوشوب ، ماهنی بسته مکده ، مقام چالماقدا ، یئنی و نظری ملاحظه لر سؤیله مکده فوق العاده قدرته مالک بیر شخصیت اولموشدور . او موسیقی نشانه لیزینی " یعنی نوت لاری اورتایا چیخاران ایلك عالم دیر . او ، عودچالماقدا او زماندا عوض سیز اولموشدور .

صفی الدین اورموی نین خلفی و وارثی ماراغالی خواجه عبدالقادر ^{ابن}

غیبی حقیبنده آغیز دولوسو دانیشماق اولار. او " مقاصدالاحسان " ،
 " جامع الدلمان " ، " کنزالالخان " ، " فوائدهالعصره " ، " لحنیات " و
 " زبده الادوار فی شرح رساله الادوار " آدلی موسیقی اثرلرینین مؤلفی-
 دیر. او چوخلو یثنی - یثنی مقاملار و تصنیفلر یاراتمیشدیر. اونون
 دو ققوزنجو عصرین باشلانقچیندا آذربایجان دیلینده یازدیغی بو شعره
 دقت یشتیرین :

ای جان جهان بحر صفا بیزنی اونوتمه
 وای ماه جبین مهرلقا بیزنی اونوتمه

حق دین دیلاروز جان و کوکول عمرونک اوزاقی
 وردوم بودورور صبح و مسا بیزنی اونوتمه
 (د۱۲)

اول دم که یوزونک بیرسه شها حسن زکاتی
 گر بوملیا حاضر بوگدا بیزنی اونوتمه

آپریلمدی جانیم قیلیج ایلا ایشکونکدین
 گر چرخ فلک قیلدی جفا بیزنی اونوتمه

باردور کرموکدین بو قدر بیرگا توقع
 گرسالدی جدا بیزنی قضا بیزنی اونوتمه

بیز عمروکی چوق دیلاروز از حق بدعاها-
 سن عیش قیل و روح فزا بیزنی اونوتمه

هجرونک قیلاروز نفسی سینمی مج-روح
 بیر گیل بو جراحت غادوا بیزنی اونوتمه

بودغورون مشهور موسیقی شناسلاریندان محمدبن ابوبکر شیروانی
 " اخوان الصفا " آدلی قیمتلی بیر موسیقی اثری یازیب شیروانشاهلارا
 ینا هدیه اکتیمیشدیر ...

x17 - x11 عصرلرده صوفیزم مسئله سینه گلدیکده بیز بورادا صو-
 فیزم کیمی مرکب بیر فلسفی تعلیمی نین ماهیبینی ، تاریخی انکشافی
 نی شرح ائتمک ایستمیریک لیکن بونو قید ائتمک ایسته ییریک کی،

مقاصدالالخان - تالیف : عبدالقادربن غیبی حافظ مراغی - باهتام -
 تقی بینیش - ازانتشاراته بنگاه ترجمه ونشروکتاپ ه تهران ۱۳۳۴ شمسی

۱۷x - ۱۱x عصرلرده آذربایجان اجتماعی فکرینده خصوصیه شعرساحه - سینده مترقی صوفیزم دنیا گوروشو گئنیش یاییلمش ایدی . شیخ محمود - شبستری ، حروفیزم جریانی نین بانئسی اولان فضل الله نعیمی تبریزی و اونون جسور آردیجیلی و مسلک عاشیقی عمال دین نسیمی ، سید ذوالفقار شیروانی کیمی شاعر و متفکر لرین اثر لرینده صوفیزم مثیل لری نین عکس اولونماسی دا محض بو سیلردن دیر .

۱۷x - ۱۱۱x - عصرین گورکملی عالم و متفکر شاعری اولان ماراغا - لی اوحدالدین اوحدی ده محض بو زمان ، بقله بیر مرکب سیاسی واجتماعی دؤور و شرایط ده دوغولوب ، بوی آتیب ، یازیب ویار اتمیشدیر . بقله لیک له اورتا عصرین چوخ ضدیتلی و مرکب تاریخی - اجتماعی شرایطینده یئتیشن اوحدی اسلام دینی گوروشلری و صوفیزم ایده یالاری ایله تربیه لشمیشدیر . اونون دنیا گوروشو ، ایچهریسینده مهم ترقی - پرور عنصرلرده اولان تصوف تعلیمی نین آکستیزم ، ترک دنیا لیق مثیل - لری ایله عدالانیب فرمالاشمیشدیر .

لیکن شاعرین تحصیل و تربیه آلدیقی اجتماعی ، ادبی محیطده ایده آلیست - مستیک جریانلارلا برابر ، ترقی پرور اجتماعی ایده یالار تبلیغ ائدن بؤیوک ادبیات دا یاشایردی بو ادبیات دا قترانین ، مهستی نین خاقانی نین ، نظامی نین دنیوی مثیل لری تصدیق ائدن ادبی عنعنه لری اؤزلریندن صورنا یئتیشن شاعر لرینده تربیه وانکشافیندا چوخ قدرتلی معنوی بیر واسطه ایدی . اوحدی نین یاشادیقی ادبی محیط ده صوفی - مستیک متیولر گئنیش یاییلمش اولسادا ، آذربایجان ادبیاتی نین دنیوی مثیل لری : فتودال دنیا سیندا کی ظلمو ، اجتماعی عدالت سیزلیگی تنقید ائتمک روحو ، فکر و حریتی نین ، انسان محبتی نین ، دنیا شوگی سی نین ترنم ائدیلمه سی ، آخرت پرستلیک تکرک دنیا لیق و بدبین لیک مثیل لری نین تبلیغیندن دئمک اولار کی ، دها اوستون ایدی . باشقا سؤزله دئییک اوحدی دؤورونده ده خاقانی و نظامی عنعنه لری ادبی انکشافا مهم درجه زوج و استقامت و شیریدی . بقله لیک له ده ۱۷x - ۱۱۱x عصرین ادبی محیطی ده ترقی پرور اجتماعی ایده یالار ، احکام پرستلیگین دوگماتیزمین ، خرافات و کهنه پرست لیگین تنقیدی ، علمین ، شعرین و امگین دنیوی حیانتین تبلیغی دها مهم یئر توتوردو .

اوحدی ائله جه ده اوز بو یوک سلف لری نین یار اتدیقلاری بدیعی دیلدن ، پیوکتیکادان ، لیریکا وانریندان ، همچین ائپیک - دیداکتک شعرین فرما و بدیعی اسلوبوندان دا گئنیش صورته استفاده ائتمیشدیر .

یر . باخ بئله بیر محیط و بئله بیر شرایط ده اوحدی اؤز "جام جم" اثرینی نظمه چکمیشدیر . شاعرین هله لیک علم عالمینه معلوم اولان ادبی میراثی : ۱۰۵۰ مصراع دان عبارت "دهنامه" یا "منطق العشاق" اثری . تخمینا " ۲۰ مین مصراع دان آرتیق دیوانی . و ۹۱۴۲ مصراع دان عبارت بو "جام جم" مثنویسی تشکیل ائدیر .

بیز بورا دا اوحدی نین بو بو یوک ادبی میراثیندان آنجا ق ترجمه سینی اوخوجولارا تقدیم ائتدیگیمیز "جام جم" مثنویسی باره ده اختصا -

اؤز ملاحظه لریمیزی سؤیله مک ایسته ییریک .

*** **

"جام جم" مثنویسی

هر بیر اثر اگر او دوغوروداندا کلاسیک ، ادبی نمونه دیرسه ، دؤورون نین ، زمانه سی نین آیناسی اولمالی دیر . بئله بیر اثر یازیلدیقی دؤورون معین حادثه لرینی ، معین اجتماعی ، سیاسی جریا نلارینی اؤزونه عکس ائتدیریب ، معین زمره نین یا سینفین مفکوره سینی افاده ائتمه لی دیر .

فید ائتدیکی کی ، اوحدی ، چوخ ضدیتلی اولان فئودال روحانسی جمعیتنده یکتیشمیش و حاکم ایده ئولوگیانین تاثیرینه معروض قالمیش بیر شاعر دیر . لیکن او ، اؤز یارادیجیلیقی نین اساس مئیللری ائيله ، حاکمیت باشیندا دوران فئودالیسم یوکسک زمره لره دگیل ، خلق کوتله لرینه باغلی اولموشدور . اونلارین ایسته ک و آرزولارینی ترنم ائتمگه چالیشمیش دیر . اؤز یارادیجیلیق گؤزگوسونده اونلارین حیات و فعا - لیت صحنه لرینی تصویر ائتمیشدیر .

اوحدی اؤزونون چوخ قیمتلی بو "جام جم" اثرینده دؤورونون علمی فلسفی ، اخلاقی ، تربیه وی ، دینی و اجتماعی گؤروش لرینی عکس ائتدیریب افاده ائتمیشدیر . شاعرین بو اثرین آدینی "جام جم" قویماقدا ، اؤز سؤزویله دشمک : اونو جمشیدین مشهور افسانه وی جامینا بنزه دیر کی ، اورادا گویا انسان بوتون ایسته دیک لرینی گوروب تاپا بیلین .

مترقی جبهه یه منسوب اولان اوحدی آؤز "جام جم" مثنوی سیئنده دؤورونون حکمدارلارینی تنقید آتشینه توتاراق عدالت سیزلیگه قارشی اعتراض سینی اوجالتمیشدیر، او انسانپرورلیک ایده یالارینی ترنم ائده ره ک قانلی محاربه لری، غضبکارلیقی و عدالت سیزلیگی پیسه میشد شاعرین یارادیجیلیقیندا امگه محبت، آؤزگه امگی نین محصولونو منیم سینه نفرت، گوجلویه، ظالمه باش اگمه مک، یالتاقلیق ولوقا - ليقدان پرهیز ائتمک، روحانی طبقه لرین ریاکارلیق، ظاماحکارلیق لارینی افشاء ائتمک اساسی ییئر توتور. شاعر یوئز یادان بیر کسگین سیلاح کیمی، زحمتکش و محروم کوتله لرین حقوقونو مدافعه ائتمک اوچو استفاده ائتمیشدیر. دولت ما مورلارینین آؤزباشینالیق لارینی پیسه ییب خصوصیله آؤزونو کندلی زحمتکش لرینی جدی حمایه چیسی کیمی گؤستر میشد

کند زحمتکش لری نین حمایه سی "جام جم" اثرینده اساس ییئر توتوموشدور "جام جم" اثری عروض وزنینین خفیف بحرینده یازیلیمیش، مقدمه و اوچ حصه دن عبارت دیر. گریش حصه سینده اورتا عصرلرده بیر عنعنه اولدوقو کیمی، آلله ی، پیغمبری نعت و تعریف ائتمیش، عدالتلی حکمداری مدح ائدیپ، صوراً دا همین حصه ده شاعر هر شهیدن قاباق وطنی آذربایجانی، اونون گؤزله منظره لرینی، تاریخی آبیده لرینی تصویر وترنم ائتمیشدیر. واختیله تبریزین سرخاب محله سینده یئرلشن صوراً دا زلزله نتیجه سینده ویران اولان آدینی چکدیگیمیز "ربع الرشید"ین یاراشیقلی علمی شهرچیکینی، اونون دارالعلم لرینی، سارایلارینی، جامع مسجدینی، مدرسه و خانقاه لارینی، چوخ صمیمی و گؤزله تصویر ائتمیشدیر. وطنپرور شاعر "ربع الرشید" ساراینی سانی حکمداری انوشیروانین مشهور "طاق کسری" سیندان بئله اوستون توتوموشدور :

سن ای خوش طالعلی مبارک سرای - سنین له اولموشدور روحا سئوینچ پای
سنین بیرپارچا ندیر کسری قوران طاق

گلشنین یانیندا جنت اویونچاق

تورپاقین مشک دؤور، داشلارین مرمر

هاوان جنت کیمی، سویون دو کوثر

سن تبریزین اوسته گؤلگه سالالی - چاتیب سعادته تبریز محالی

دعیه - آغزونون وطنینه صونسوز محبت و پرستیشینی چا تدیریر، صونرا
دا آغز ترجمهء حالی باره ده معین معلومات و تریب ، یوکسک شها مت و
عزت نفسه مالک اولدوقونو نمایش ائتدیریر :

دنیا نین سرینی بیلن زماندان
مغرورلوق ائتمه دیم من هئج بیر زمان .
کیسه نین مالینا کؤلگه سالما دیم ،
مال اوچون بیرکسه من ، قول اولما دیم .
دعیه ن شاعر غربت ائللرده چکدیگی محرومیت لر و عذابلاردان سغز آخیر :
آتدی رحیم سیزجه منی روزگار ،
گفتدی خوش گونلریم اولدوم تارومار .
ایکی اوش درویشی منه قوشاراق (عاشله عضولریته اشاره دیر) .
غم لری کونلومو گتیردی جانا ،
احتیاج منی ده سالدی میدانا .
قارنیم کاسا اولدو ، الیم چؤمجه تک
گذدیم قاپی - قاپی ، آختاردیم چوره ک .
نه قدر دئیرسن هارالیام من
آزمیشام صاق - صولو سوروشما منده ن .
خشیلی وار وطندن دوشموشم اوزاق
غربتده غم لره اولموشام اورتاق (شریک)
اوره ک اود ایچینده نفس دارالمیش
جانیم غم یوکونون آلتیندا قالمیش .
جانیمی شعر اوچون ائتسم ده قربان ،
شعری ، من چوره گه ساتیردیم اینان .

*** **

اوج فصلده ن عبارت اولان " جام جم " هثنوی، سنین بیرینجی
فصلینده شاعر کائناتین منشاء نی ، یئر کوره سنین یارانماسی، معدن
بیتگی و حیوانین میدانا چیخماسی ، جانسبزلارین و جانلی عالمین
توره ییب عمله کلمه لری ، انسانین طالعی حقیقنده دوشونجه لر، گؤیده کی
سیاره لر ایله ، یئر کوره سی آراسیندا کی آسترونومیک علاقه لر و دیگر بو
کیمی مرکب و جدی مسئله لر حقیقنده فکر سؤیلویور . اوحدی بو فصلده

اڭلەجە دە بېرسىرا خرائى احكاملارى زىددىر و عوضىندە علمى و دىققەت ملاحظەلر يورودور. بو فسلدە " كائىناتىن حقىقتى قىيىندە سئوال باشلىقى آلتىندا چوخ ماراقلى فكرلر افادە ائدیر، كائىنات و موجوداتىن، طبیعت و جمعیتىن، حیات و اونون فدىتلىرىنى، انسان وجودونون ھارادان كىلمەسى و نە ایچون یازانماسى نىن سببلرىنى اوزفلسفى دوشونجەلرى نقتە نظرىندن بىللە افادە ائدیر:

سن ای حقىقتى آختاران انسان

بو اینجە سوزلرە قولاق آس بىران

سندەن نە سوروشام گوزومەدوزباخ

منلە اگری اوتوردوز دانىشآنچاق

بویئىركى، اوستوندى، سالميسان مسكن

نەدیر؟ ھىچ اوزونە دىمىنىمى سن؟

اصلى ھارادان دیر نەدیر بو قايدا

وارايدى يا يوخذان اواولدى پيدا؟

بس بو تورپاق، ھوا، اود، سو نەدن دیر؟

بوياش، ايستى، سويوق، قورونەدن دیر؟

گىجە قارانلىقى دى ھارادان آلىر؟

سؤيلە بوآي، گونش نەدن نورسالیر؟

بس سن اوزون كىمسىن، نەچىسن نەسن؟

كىمى تانىارسان بونو بىلمەسن؟

دوستلوق نە دىمك دیر انسانلىق نەدیر؟

آدام نە؟ آداملىق نەدیر سؤيلە بىر؟

صونرا شاعر انسان وظیفەلرىنىن ان عمدە سىنى علم اؤگرەنمىكده گورور:

سن بورا گلدىن كى، بىرايش گورەسن - دنيا دە عمرونو علمە وئرسن

ھرشى گورەسن درك ائىلىيەسن. - عذابلار چكەسن زحمت چكەسن

اوحدى صونرا دا علمىن شرفى قىيىندە چوخ ماراقلى اولان اوز ملاحظە -

لرىنى بىللە بيان ائدیر:

بىلىك جان قوشونا قاناد دیر اينان

روحونو گؤيلرە اودور قالدیران .

بیلیک دی اوره گه بو دنیا دا جان
باش بیلیک سیز اولسا ، اولار بدگمان
نورسوز گؤز کیمی دیر ، علم سیز اوره ک
نادان انسانلیقدان اوزاقدیر گرچک .
علمین بایراقینی قالدیر گؤیلره
او ، سنی قالدیرار ان یوکسک لره
بوغدور بیلیک کیمی بیر آب حیات
آنجا ق بیلیک وئرر انسانا نجات ...
بیلیگین اولارسا ، قالما زسان ناچار
بیلیک ، یوللاریندا چراغ تک یانار .
الینده چراغین واردیرسا اگر ،
قارانلیق گئجه دن قورخورسان هدر
بیلیک ایشیقلیق دیر ، جهل قارانلیق
سن بو حقیقتی دوشون بیر آنلیق .
دیرلیک سویدور علمی انسانین
خوشیخت دیر بو سویو ایچن اینانین .
کشف اتمک ایسته سن اسراری اگر ،
بیلیک سیز مطلبه چاتارسان مگر؟!
نفسین مئشه سینده کیم آزا یولو
علمی قلینج اولار ، عقلی ایسه قولو ...
بیلن روح هرکسه اولارسا یولداش
بدن نه گؤیلره اوچار ، او بیرباش .
بو اوزاق گؤیلرین سرلارینی بیز ،
درک ائده بیلهریک ، بیل کی ، بیلیک سیز .
علم ایله سولاردا اوزهر گمی لر
هم علمین گوجو ایله گمی دوزه لر ...

انسانی سست، غافل ائدەر جهالت
 بیلک قوه وئره، همده جسارت .
 بو قدر گوردوگون ایشلر، پشه لیز،
 علم دن ، دوشونجه دن ، دوغما میس مگر ؟
 بیلک انسانلاری اوجالدار آیا ،
 نادانلیق کورلار تک سالار قویویا ...
 هرکس اوز علمینه اینانسا اگر ،
 ایشی ده ، عملی ده . دافم یوکسلر .

شاعر بو فصلده بیر حکیم ، بیر طب عالمی و متخصصی کیمی نسلین
 توره مہسی و کورپه نین آنا رحمینده انکشاف پروسسینی ده چوخ مارق
 لی و علمی بیر طرزده ایضاح ائدیره ک ، اورتا عصرلرده دوغوم باره
 سهنده حکم سورهن بیر سیرا موهوم وخرافاتی فرضیه و ملاحظه لزی رد
 ائدیپ ، بوگون ده اوز علمی لیکنی ساغلایان دوزگون فکر و ملاحظه
 ایره لی سورموشدور . آردی مجله میزین گلن صابیندا



حبیب ساهر

داش دان - داشا دگدی باقیم غربتده
 محنت اولدی یار - یولدا شیم غربتده
 طوفان قویدی پنجه له شدیم یخلرله
 یاغیش یاغدی آخیب گفتم سفلرله
 کولگه لرتک داغی - داشی دولاشدیم
 اولوم لرله ، قارا نلیقلا دالاشدیم
 حرام اولدی منه بابا اوجاغسی
 یوردوم اولدی کاروانسرا بوجاغسی .



ساز و سوزا وستادی عاشیق علی عسکر

شفاهی خلق ادبیاتی عصر لر بو یو آغیزدان - آغیزا گنچه ره ک ، اولسو
یا بالاریمیزدان ادبی میرارث اولاراق بیزه یفتیشمه سینده ، اوزانلارین ،
عاشیق لارین چوخ بؤیوک رولو اولدوغونو اونودا بیلمه ریک ، بوباره ده
خلقیمیز اوز عاشیق لارینا منتدار دیر ، بو عاشیق لاردان ان گؤرکملی سی
عاشیق علی عسکر دیر ، او ، بیری عصر عمر سورو بدور ، اوبالاردا ، ده یه لرده ، کندو
شهر لرده گزه رک ، اوره ک اوخشا یان ساز ، سوزونغمه لری خلقی نین روحینی
اوخشا میش ، آغ ، قارا گونلرینی ، شادلیق و اوره ک دو یونتولرینی مهارتله
نظمه چکه ره ک ، بلبللری یاریشا چا غیران مضراب ضربه لری و گؤزه ل سسی
ایله ائل - اوباسی نین خدمتینده اولموشدور .

عاشیق علی عسکر ۱۸۲۱ - نجی ایله ده گؤیجه محالی نین آغ کیلسه کندی نده
آنادان اولموشدور ، آتاسی عالی محمد کیشی یوخسول بیرا کینچی ایمیش ،
اونون دؤرد اوغلو وایکی قیزی وارا ایمیش ، کند محیطینده بئله بؤیوک -
بیر عائله تی دولاندیرماق اقله ده آشان دگیل ایدی ، ناچار لیکدان ، علی
عسکر اون دؤرد یا شینا چا تاندا اونو ، کربلای قربان آدلی بیر نغره نوکر
وئریر . علی عسکر هوشلو - باشلی بیر اوشاق ایدی ، ایشده حدی و اوزی یولا
الدوغوندان ، کربلای قربان نین چوخ خوشونا گلیر ، یورده وندا اولان بیرجه
قیزی صنه بانونو اونا وئریب ، بیرا وغول کیمی ، همیشه لیک اوزیا نیندا
ساخلاماق فکری نه دوشور . "صنه بانونوسنه وئره جکم" دئییه ، وئردیگی وعده
گنج علی عسکرین اوره ینده صنه بانویا قارشلی ، اولوب بیر محبت اویا دیر .
گفتدی کجه بو علاقه جوشغون بیر عشقه چئوریلیر ، بوتون وارلیغی ایله آغاسی -
سین ایشلرینه جان یاندیرما غا ، گله جک وصال امید یایله قاناد چالما غا
باشلایر . منه ائله گلیر کی ، اگر کربلای قربان اونا اشاره ائتسه ، فرهاد
کیمی ، عشق او جوندان (خاطریندان) داغ دا چا یاردی . بئله ده دئییلر :
" سن سایدیغینی سای ، گؤر فلک نه سائر "

کربلای قربان نین محرم آدلی وارلی - پولوب بیر قارداشی وارا ایدی . گوج
ایله صنه بانونو اوزا وغلو مصطفی یا آلیر ، بو حادئه علی عسکر اوچون یا مان

دردا ولور، بوتون امید و آرزولارینی یئله وئریر، روحی بیربحرانا توتولور
 دؤرد ایل نوکرچیلیکدن صونرا، کربلائی قربانین یانیندا چیخیر .
 دئیلدیگینه گؤره ، علی عسکرین ایلک عشقینده کی شکستی اونو همیشه
 لیک اولاراتی ، سؤزوسا زابا غلایر . علی عسکرین لاپ کیچیک یاشلاریندا ن سازو
 آواز علاقه سی و ارایمیش . عاشیقلارین قوردوغو مجلسلرده سؤیله نن داستا -
 نلارا ، ناغیللارا ، نغمه لره دقتله قولاق آسار ، اونلاری ازیرلر ، صوراتای توش
 لارینی باشینا توپلاییب ، اؤیرندیک لرینی بیرعاشیق کیمی اونلارا -
 تحویل وئره رمیش .

او ، کربلائی قربانین یانیندا چیخان کیمی ، دؤورونون گؤرکملی و
 شهرت قازانمیش صنعتکاری عاشیق علی یه شاگردا ولور . عاشیق علی (عالی)
 اؤز دئدیگینه گؤره چوخ بیئر لرگزمیش ، حتی ترکیه و ایراندا سفر ائتمیش
 عاشیقلاردان اولوبدور . اونون درین معنالی تجنسلری و اویناق ، شیرین
 گرایلیلاری واردیر . عاشیقلارا ایندییه مجلسلرده اونون نصیحت آمیز شعر -
 لریندن اوخویورلار . اونون یارادیجیلیق مهارتیه تانیش اولماق اوچون
 شعرلریندن بیر نمونه گتیرمک :

گشت ائله دیم ، بودنیانی دولاندیم ،

الینی کئچیردیم ، یوزه نه قالدی ؟

آیاق گفتدی ، ال گتیردی ، دیش یئدی ،

باخماقدان سوای ، گوزه نه قالدی ؟

*** **

اؤلوم حاقدیر ، چیخماق اولماز امیردن ،

ایپهک تورا حالقا سالما دمیردن .

آیدی ، گوندو ، گلیر - گئدیر عموردن ،

داریخیریق ، گؤره ن یازا ، نه قالدی ؟

*** **

اششیه چیخیرام ، هاوا مخشو شدور ،

گزدیگیم او ییلاقلار یادیما دوشدو .

سیرگون گؤره رسن کی ، عالی ده کؤشدو ،

سیندی سیملی سازی ، ته زانه قالدی . (ته زانه تازیانه ، مضرب)

.....

عاشیق عالی، علی عسگرین کامل بیرا وستادا ولدوغونو (البته اوزون ایللر شاگردلیکدن صونرا) گوردو کده، اونواقله تانیتدیرماق، آدوسا - نینی دیلرله سالماق نیتی ایله، بیرطوی مجلسینده اونومبارزه یه چافیر اونولا دئیشیر. آخیردا مغلوب اولموش بیر عاشیق کیمی، اؤز سارینی عاشیق علی عسگرین قاباغینا قویوب تسلیم اولور. عاشیق علی عسگر اوستادینین بوجور قایغی وخیرخواهلیغیندان متاثر اولاراق،

"بیر شایرد کی، اوستادینا کم باخا،
اونون گؤزلرینه آغ دامار - دامار"

تجنیسینی دئیشیر. واحتراملا اوستادینین سارینی اؤزونه قایتاریر بونلارین دئیشمه یی ائله او، گوندن دیلدن - دیله دوشموش، عاشیقلار ایچون، طویلاردا، مجلسلرده یعنی بیر معجزه کیمی، داستان شکلینده سالیتمیشدیر.

بئله لیکله عاشیق علی عسگر بیر صنعتکار کیمی شهرت قازانیر.

اواوستادی کیمی، اؤزوده بوتون عمرو بویوها می نین خیرینی ایستین اولموش، اؤز دؤورونون عاشیقلارینی اؤیره دیب اجتماعه تحویل وئرمیشدیر

۲۵- نجی عصرین اوللرینده دئدیگی بیر شعرینده :

آدیم علسگردی مرد - مردانا ،

اون ایکی شایردیم ایشر هریانا .

دئییه افتخارلا بونا اشاره ائدیر.

عاشیق علی عسگر گورجستان، ارمنستان و آذربایجانین بوتون کند، شهرلرینی، ائل - اوبالارینی قاریش - قاریش گزدیکی اوچون، مختلف حادثه لرین شاهیدی اولموشدور. گوردوکلرینی نظمه چکمیش، دؤورونون سیاسی واجتماعی مسئله لرینه علاقه نشان وئره ره ک، عدالت سیزلیک لری کسکین بیر صورتده انتقاد ائتمیش، خلقی نین اوره ک آفریلارینی، نسکیلر - ینی اؤز دردی بیلمیش، ائلی ایله آغلامیش، ائلی ایله ده گولموشدور. اونا گؤره ده اوریندن قویان نغمه لر سؤیله میش، دیل لرا زبری اولموشدور. او، ساری صول الی ایله چالار، ساغ الینی پرده لرده گزديره، ساری دیله گتیرمک مهارتی، در دانه لری کیمی، سؤزلری نظمه چکمه ک قابلیتی و اوره یه یاتان خوش ملاحظلی سسی ایله قولا ق آسانلارین روحینی اوخشایارمیش. اونا گؤره ده ان بویوک توی مجلسلرینه، اونو دعوت ائده رمیشلر. عاشیق علی عسگر

دعوت اولوندوغومجلسره خصوصی بوردسته (عیار ، بالابانچی ودفچالانلا)
گذدرایمیش .

عاشیق علی عسگرین ادبی ارثینین توپلانماسیندا ونشرینده ایلک آد-
دیم آتان آذربایجان شفاهی ادبیات خادمی همت علیزاده اولموشدور. او
بیرنجی دفعه -۱۹۳۴ ، ۱۹۳۵ و ۱۹۳۷ نجی ایلکرده توپلادیغی شعرلری
کتاب شکلینده نشر ائتدیرمیشدیر .

عاشیق علی عسگر یارادیجیلیغی علمی او جاقلارین (کانونلارون) دا
نظردقتینی اوزونه جلب ائدیر . ۱۹۴۶ - نجی ایلده آذربایجان علملر
آکادمیاسی نین " نظامی " آدینا ادبیات دانشکده سی نین شفاهی ادبیات
شعبه سی طرفیندن ، ساز و سوز اوستادی نین حیات و یارادیجیلیغینی اطراف-
لی و درین بیر صورتده اؤیره نمک مقصدی ایله ، اونون دوغولدوغو کؤیچه
محالینا و کلبه جهره بیر اکسپئدسیا (علمی هیئت) گؤنده ریلیر . بو
هئیت هنرمندین یاخین آداملاری و اونون حقینده گئنیش معلوماتلی قوجا
لارلا گؤروشورلر . هله ا و وقته قدر تانینما میس بیر چوخ اثرلرینی توپلاما -
غا هوق اولورلار . علمی یوخلاشدان صورنا ، بئش مینه یاخین معنالی و گؤ-
زهل شعرا اینجی لرینی ، ائله جهده ، اونون آدینا دئیلمیش شعرلر ، روایت -
لری چایا و ثرمیشلر . شبهه سیزکی ، وقتینده قلمه آلینما دیغیندان ، بیر
چوخ اثرلری ونودولموش ، ایتمیشدیر .

۲۵- نجی مصرون اولکی حیاتی باره ده اله گلمیش معلوماتدان معلوم
اولورکی ، عاشیق علی عسگر یاز و یایلاری آکینچیلیک ایله مشغول اولار ،
پاییز و قیشلاری ایسه شهرلره و کندلره سفرائده رمیش .

ایلک عشقینده اوره یی سیندیغیندان ، قیرخ یاشینا قدر ائولنمه یز .
نهایت ، کلبه جهر رایونونون " یانشاق " کندینده " آنا خانیمی " آلیر
خوشخت بیر عائله قورور . آنجا ق ایلک سئوگی سینی هئج وقت اونودا بیلیمیر
۱۹۱۵ - نجی ایلده قارداشی اوغلو (همده کوره کنی ایمیش) قربان
اؤلور . بو حاده صنعتکارا دؤزولمه ز ، آغیر بیر درد اولور . ائله اوگون-
دن سازی ییره قویور .

او ، یوز یاشینا کیمی ، امک قابلیتینی الدن و ثرمیر . یوز بئش یاشین
دا اکن ، ۱۹۲۶ - نجی ایل مارت آیینین یعددی سینده آغ کیلیسه کند-
ینده وفات ائدیر .

عاشیق علی‌عسگر، عاشیق شعرینین بوتون فورمالاریندا شعردهئیش، ها-
 میسیندا دا یارادیجیلیق قدرت وقابلیتینین نشان و فرمیشدیر "شعرلری
 ایچه ریسینده : گراییلار، قوشمالار، دیوانیلر، مخمسلر، مسدسلر، حتی
 غزللرده واردیر. او، گۆزه‌لله‌مه‌لر، اوستادنامه‌لر، تجنیسلر، مستزادلار
 وقوشایاریقلار دا قوشموش، دوداق دگمه‌ز ویئنی فورمالی تجنیسلر ده
 یاراتمیشدیر . "

عاشیق علی‌عسگر یارادیجیلیغی ایله تانیش اولماق ایچون، شعرلریندن
 بیرنچه نمونه گتیرمه‌یی لازیم بیلیره‌م :

گراییلاردان :

نیه دؤندی

گل ای مهر و محبتیم ،
 اوزون مندن نیه دؤندو ؟
 آغزی شکر، لبی قندیم ،
 اوزون مندن نیه دؤندو ؟

آیریلیقدان اولوم یشیدی
 یار حسرتی قدیم اگدی .
 نه دقدیم خطرینه دگدی ،
 اوزون مندن نیه دؤندو ؟

تشریف بویور، گشده‌ک باغا ،
 آت زولفونو، سولا - ساغا .
 " علی‌عسگر " سنه صا داغا ،
 اوزون مندن نیه دؤندو ؟

کوسمه آی بی‌سروت گۆزه‌ل ،
 دردیم چوخ ، دۆزه بیلیمیره‌م .
 اوز بورویوب، قاچما مندن
 من سنسیز گزه بیلیمیره‌م .

دلبرین قسیرینه گیردیم،
 آلا گۆزلرینی گۆردوم .
 قوور ائله‌دی کهنه دردیم .
 اولوبدو تزه بیلیمیره‌م

یار سالمیر اوستومه سایا
 جوان عمروم گشدر ضایا .
 غواص تک‌دوشدوم دریایا ،
 چالخانیب اوزه بیلیمیره‌م .

علی‌عسگرین ملول چاغی ،
 کؤنول اولوب غم دوستاغی .
 بوسینه‌مین دوخسان داغی ،
 یشتیشیب یوزه بیلیمیره‌م .

قوشمالار :

قادان آلیم

سحر- سحر باغدا گزن بازنین ،
دستینله غنجه نی اوز ، قادان آلیم !
سوسندن - سنبلدن ، لاله ، نرگیزدن
سیاه تئلردن دوز ، قادان آلیم !

ساللانیب - ساللانیب اغوزونواؤگمه
اقله سوزگون باخیب قلبیمه دگمه
یارالی باغریما ، گوزه ل داش دوگمه
قویما سینمه اوسته کوز ، قادان آلیم !

گوگرچین سن ، ایوانیما قوناسان ،
عرض اقله یم دردی دیلیم قاناسان
تغلی اگری ، یاشیل باش صوناسان ،
گل بیزیم گؤللرده اوز ، قادان آلیم !

"عاشیق علی عسگر" ین قدرینی بیل سن
آغلاب ، چشمی نین یاشینی سیل سن ،
آستا قدم قویوب بیربیزه گلسن ،
یئرین وارگوزا اوسته ، قادان آلیم !

دوشدو

چرشنبه گونونده چشمه باشیندا
گوزوم بیر آلا گوز دلبره دوشدو
آتدی مزگان اوخون گئچدی سینمه دن
جادو غمزه لری قانیما دوشدو

اشارت اقلیدیم ، دردیمی بیلدی ،
گوردوم هم گوزه لدی ، هم اهل دیلیدی

باشینی بولادی گوزوندن گولدو
گولنده قاداسی جانیم دوشدو

"علی عسگر" هر علمدن حالیم
گوزه ل سن طیب سن منیا رالیما
دئدی - نشا نلیما اوزگه مالیم
سیندی قول قانا دیم یانیم دوشدو

داغلا

باها ر فصلی ، یاز آیلاری گلنده
سوسنلی ، سنبللی ، لاله لی داغلا .
یوخسولو ، اربابی ، شاهی ، گدانی
توتما زبیر جیرندن آ رالی داغلا

خسته ایچون تپه سینده قارا ولور ،
هر جور چیچه ک آچیر ، لاله رارا ولور
چشمه سیندن آب حیات جارا ولور .
داغیدیر محنتی ، ملالی داغلا .

یا زین بیر آیدی چوخ یاخشی چاغین
کسیلمه ز چشمه دن گوزه ل یغناغین
آختار ما موتالین ، یاغین ، قایما
زنبور چیچه گیندن بال آلی داغلا .

یا این اولینده دونورسن خانا
صون آیدا بنزه رسنیئتگین بوستانا
پایزین زمهری قویور ویرانا ،
داغیدیرا وستوندن جلالی داغلا !

گاهدان چیسکین تۆکر، گاه دومان ائیلەر،
گاه گلیب - گئده نی پشیمان ائیلەر،
گاهدان غیضه گلەر، ناحاق قان ائیلەر،
دینشه مه ز حرامی، حلالی داغلار !

آغ خالات بورونر، زرتشان گئیمه ز،
هئچ کسی دیندیریب کئفینه دگمه ز،
سردارا سؤزدئمه ز، شاها باش اگمه ز،
قدرتدن سنگرلی، قالالی داغلار .

کۆچر ائلر دوشر سندن آرالی،
فرقتیندن گول، نرگیز سارالی،
"علی عسگر" مجنون تک یاردا ن یارالی،
گزه ر سنده دردلی، نالانی داغلار ...!

=====

عاشیق علی عسگرین یارادیجیلیق قدرتینی اونون گرایلیلاریندا، داها
آرتیق قوشمالاریندا، گؤرمک اولار. داغلارا شعر قوشان، تعریف له یین چوخ
اولموشدور. منجه، چوخ اؤتری بیر حالدا، گؤردوکلریندن الهام آلیب -
سؤز قوشموشلار، آتجاج عاشیق علی عسگر تلدقت و اینجه لیک له، داغلار یین
بوتون فصللرده آلدیغی حالتی نظمه چکه بیلمه میشدیر، بودا اوندان اولان
مشاهده قایلیتی نین یوکسک لیگینی نشان وئیریر .

" دوشدو " شعرینده، چشمه باشیندا وورولدوغو بیر گؤزه ل " نشانلی یام "
اؤزگه مال ییام " دئمک له، او، قول - قانادی قیریلدیغی نی، اوندان ال
حکدیگینی یقتیریر، بو گؤزه ل ائل عادتینه احترام قویماغی گنجلیکی یین
یادینا سالیر .

عاشیق علی عسگر یاشا دولدوقجا، سینه سینده یئر سالمیش سؤز خزینه -
سینی یقنی نسله یقتیرمک ایچون، شاگردلریقتیرمه یه جان آتمیشدیر
عین زماندا " اوستا دنا مه لر " ده یار اتمیشدیر کی، بوگون اؤز اهمیتی نی
حفظ ائتمکده دیر .

آراسیندا

تازا آشنالیغین ، کهنه دوستلوغون
فرقی وارقیش ایله یاز آراسیندا ،
نامرده قایدای کسر باسدیغین ،
هرکس حساب چکسین اوز آراسیندا .

قدرتدن اوجالان ظلم اینن انمهز ،
حقدن یانان چراغ باد اینن سونمهز ،
دوست - دوستدان اینجیسه ، قلبینن دونهز ،
اولار بیرآز ارکناز آراسیندا .

آدام وار آنلامیر دانی شیر سوزون ،
ایچمه میش پیاندی ، ایتیریپ اوزون ،
بو عشوه و نازین ، اوقاش و گوزون
حرمتی وار شقیتیباز آراسیندا .

"علی عسگر" ، اولویدو غم - محنت یوکوم ،
فیل چکمه " بو ، دردی ، من نجه چکیم ؟
حق ایله ناحق آختاران حاکم ،
تاپار قولاق ایله گوز آراسیندا

قوجا بختیم

نه سودا تاپميسان ، نه يه طالبسان ،
هارادا قاليبسان ، گل ، قوجا بختیم !
يامندن کوسوبسن ، يا قوجاليبسان ،
بو سينيق کونلومو آل ، قوجا بختیم !

چکيليب پنھانا ، دئير درده دئوز ،
جهنم اودوندان پيسدی طعنه سوز ،
گوموشوم تونج اولوب ، زر- زييام دابئز ،
قلمپ چيخير آلدیغيم مال ، قوجا بختیم !

اؤزوم عاشيق اولدوم ، اوغلوم گولله چي ،
بيلدیم کی ، قالاجاق دولتین اوچو ،
قيريلدی قویونوم ، قالمادی کئچی ،
ايندی يخیليب گل ، قوجا بختیم !

ماردان شيره چکيب ، داشدان کئچيردين ،
دريالاردان لعل و گوهر سئچردين ،
پروازلانيب قافدان - قافا اوچاردین
کئچه کونو يادا سال ، قوجا بختیم !

تقدیر اوچون ياغشی دگيل بو عادت ،
گاه گولدورور ، گاه دا وفرير عجالت ،
ايگيدلر آت وفرمير ، گوزه لير خلعت ،
کسيليب تنبکی ، بال ، قوجا بختیم !
دئيه ، قوجاليقدان ناله ائدير .

هجو و حربه زوربا :

دوشرسن

مغرورلوق ائله ييب ، اوستادام دئمه ،
اولار کی ، بير يئرده دارا دوشرسن .

باش تولک دئیلسن ، چولجا بالاسان ،
سرگردان قالارسان ، تورا دوشرسن .

آلچاقدا دایان کی ، چیخاسان باشا ،
تولکوسن ، آطلانلا گیرمه ساواشا ،
گل یاپیشما ، گوجون چاتمایان داشا .
گۆتوره بیلمه زسن ، زورا دوشرسن .

بیزه ساتما گینه ن عشوه ، نازینی ،
دؤنده ره رم قیشا باهار ، یازینی ،
سویارام لباسین ، آلام سازینی ،
یال - قویروغو یولوخ ، یولا دوشرسن .

ساخلا دیلین ، آموزون ایچون یاغیدی ،
"عاشیق علی عسگر" ین اودلو چاغیدی ،
وورار قایناغیندا سنی داغیدی ،
گۆیدن یفره پارا - پارا دوشرسن

ادبیات : "عاشیق علی عسگر" (علملر آکادیمیاسی نین نشریات تی)

باکی - ۱۹۶۳ - نجی ایل

"عاشیق علی عسگر" (آذربایجان دولت نشریات تی) باکی ۱۹۷۲

حضرت علی (ع) نین اوگود (نصیحت) لری

- *** - مرحمت و عبادت لرین ان خثیرلیسی، گیزی صدقه و شرمک و انزوا گو۔
شہ سینه عبادت اشمک دیر .
- *** - اگر گریشدیغین هر هانسی دعوا ده حقلی بسن ، قورخما ، حتی مدافعه
ائده نین یا ردیمچی (کومه گی) سی آلاہ دیر .
- *** - آلاہ دان قورخما یا ن ، بنده دن اوتا نماز .
- *** - هر هانکی بیرمجادلده صون غیرتینی صرف ائدن مطلقا ظفرقا زانیر
- *** - بیرمملکتده بیلیجی (عالم) نه قدر چوخ اولورسا ، شقاوت ده او۔
قدر آز اولور .
- *** - حق سیزلیقلارا عصیان ائتمه یین لر ، اولاردان گله جک هر مصیبتہ
قا تلانما لیدیر (دؤزمه لیدیر) .
- *** - انسان نه عجاب مخلوق دور . . . اوزیندن بیرشئی خواهشا ندیلسه ،
اولا "طمع ، طعمدن صونرادا اوزونو هلاک ائده جک درجه ده احتراصه
(طمعہ) فریفته اولور . امیدسیزلیقا دوشرسه ، اوقدرمتا ترا ولورکی ،
حیاتینی لذتینی ایتیریر ، بیرشئیہ غضب ائده جکی اولورسا او
درجه حدت له نیرکی ، بویوزدن (بوجہتدن) خسته اولور . بیرشئیدن
ممنون اولورسا ، اوزینه اوسعادتی تامین ائدن واسطه لری محافظه
اشتمه گی اونودور (یا ددان چیخاردیر) . قورخویا دوچار اولورسا ،
آغلابیب ، سیزلایا راق اوزینی رذیل ورسوائی ائدهر ، یوخسوللوغا ،
گرفتار اولورسا ، اونا - ہونا آوج آچاراق ذلت و سفالته دوشر .
آجلیغا ، صبیرو تحمل گؤستہریرسه ، ضعفیندن آباغا قالخماز .
معیشتی یولوندا اولوب چوخ یئیہ جک اولورسا ، معدہ فسادیندن
قورتولماز .
- *** - اگر علم امیدایله اوسایدی ، دنیا داکی ، بوتون انسا نلار عالم اولور
- *** - اجل گلدیکی زمان اولومو ، هئج بیرقوه منع ائده بیلمه ز . . . او ،
رشوت له ، دفع اولماز . حتی ، سحروفسون ایله ده اوزا قلاشماز .
آذری تورکجه سینه چویرن - منظوری

آذربایجان شاعرلری نین شعرله شمه (مشاعره) سی

• شعرله شمه (مشاعره) ده رسم بونا دورکی، شعرله شن شخص بیربیت ویا بیرقطعه شعر اوخویار، اونون شعرینین آخری هانسی حرفه ختم اولسا، او بیر شعرله شن شخص و یا شخصلر گره که شعرین اولین او حرف ایله باشلاسونلار .

باغیشلایان و مهربان آلاهیین آدینا

۲ - آپاردی کونلومی بیر خوش قمر اوز، جانفزا دلبر
نه دلبر، دلبری شاهد، نه شاهد، شاهی سرور. (حسن اوغلو)

۳ - رحم قیل " صائیه " ساقی مئی ایلمن دوت الینی
نجه ایچسون قانیسی بو اوره گی قان اولموش (صائب تبریزی)

۴ - شوپله مستم، تاقیامت داخی هوشیار اولمازام
چون منی وحدت مئیندن ائیله دی اول یارمست. (نسیمی)

۵ - ترشح فبریمین داشیندان اتمیش چشمی مین یاشی
خیال ائیله رگوره ن کیم لاله دن دیر فبریمین داشی (فضولی)

۶ - یا ناغین شمعنه حسنو یوسفون پروا نه دیر
چوخ کونولر یغمالاندی سن یوزی مه یاره دن (نسیمی)

۷ - نه ایسه ظاهرین، باطنین اولدور
ظاهردن باطنه دوسدوغرو (مستقیم) یولدور (شاه اسماعیل خطائی)

۸ - راه عشقینده دل و جانیمی نذر ائیله میشم
هر جفا ائیله رایسن ائیله، پشیمان دگیلم (نشاط)

۹ - منده سیغمار (یئرله شر) ایکی جهان من بوجانه سیغمازام
جوهر لامکان منم، کون و مکانه سیغمازام. (نسیمی)

- م - من کی، درویش اولموشام، شاه جهانان خارغم
بندهء سلطان عشقم، این و آن دان فارغم (خلیلی)
- م - مرغلر خاموش اولور، گوللر سراپا گوش اولور
اولسا گلشنده "بصیری" تک هنربان عندلیب (بصیری)
- ب - بزم ازلده ایچمیشم وحدت می نین جرعه سین
شول جرعه دن کیم تا ابد سرمست ومخمور اولموشام (نسیمی)
- م - مہی گوردوم گنجہ یولدوزلار ایچره
منیم یاریم کییی خوبان ایچیئنده (حامدی)
- ا - ارنلر اوز یولوندا ار تک گرهک
میداندا ارکک کییی نر تک گرهک
یاخشی، یامان، قاتی، یومشاق اولسا خوش
سئوره م دئیین کییی ارکک گرهک (قاضی برهان الدین)
- ک - کویوندا انگر گئتمیش ایدیم حسرتیله
درد و غم ایله، فراق ایله، فرقتیله
بیر درد ایله گر گئتمیشدیم کویوندا
گلدیم گینه یوز درد ایله، یوز محنتیله (کوسه رستم بیگ)
- ا - افلاکه تفاخر ائیله ای خاک
کیم اولدو رفیقین اول دُر پاک (فضولی)
- ک - کیمسه قالماز نیک و بد آنجا ق قالور عالمده آد
نامراد ائیلر جهان هر کیم کی ایستهر بیر مراد (ودادی)
- د - دئمہ سین "واقف" اجل گلسه کی، مندن جان آلور
کیمدیر اونا جان وئره ن فرمان یاریم کلمه میش (واقف)
- ش - شول ایکی-مخمور گوزلر چهرهء دلداریدا
ایکی نرگیس دیر آچیلیمیش گوشهء گلزاردا (بصیری)
- آ - آچیلماز غنچه حسرتدن شگفته گول دوداغین تک
منیم تک گلشن ایچره هیچ بولبول بی قرار اولماز (م. مختار)

- ز - زلفون قوخوسون چوخ دیله رم جانیمه کلمه ز
رحمی مکر اول حال پریشانیجه کلمه ز (واقف)
- ز - زلفی کیبی آیاغین قویماز ائپیم نگاریم
بوخدور اونون یانیندا بیرقیلجا اعتباریم (فضولی)
- م - موج دریای احسانون دوتوبدور یئر اوزین
ترلو رخسارین جهانی شهر یونان ائیله میش (صائب تبریزی)
- ش - شهرتیندن گتچمیشم دنیای فانی نین تمام
بی نشانی بولموشام (تا پمیشام) نام و نشان دان فارغم (خلیلی)
- م - مندن ای ناصح کی، رسوای جهانم یارسیز
عار و ناموس ایستمه کی، عاشیق اولور عارسیز (کشوری)
- ز - زنجیر عشقینی سالوبان بوینوما منیم
باک ائتمه یوب، چکر منی هریانه گؤزلرین (آذری)
- ن - ناز ائیله مک جهاندا سزادیر همان سنا
وجهی بودورکی، جمله دئیور نازنین سنا (اسماعیل بیک ناکام)
- آ - آنین کی، حج اکبری ای جان سن اولمادین
بیت الحرامه وارما میش (گتتمه میش) آنین صفاسی یوخ (نسیمی)
- خ - خمار - خمار باخماق گؤز قایداسی دیر
لاله تک قیزارماق یوز قایداسی دیر
پریشانلیق زلفون اؤز قایداسی دیر
نه باد صبادن، نه شانه دن دیر (واقف)
- ر - رسمدیر خوبلار یوزونده زلف عنبربار اولور
گنج اولان یئرده بو عادتدیر همیشه مار اولور (ساغری)
- ر - رنگ و بویندن مزین دیر بساط بزم گول
خامه نقاش قدرت، گاستان اولموش سنا (ناتوان)
- آ - آچ قارا زلفونو تا صفحه رخساری دوتا
خوش اولور سونبول اگر آچیللا گلزاری دوتا (باهار)

٢ - آلاھ شوكور لاله ياناغيندا عايب يوخ
 ديشينده، داهانينده، دوداغيندا عايب يوخ
 بير ذرجه زلفونده، بوخاغيندا عايب يوخ
 قاشيندا، گوزونده و قاباقيندا عايب يوخ
 داخی نه ياشانماق، نه بورونماق، نه اوتانماق
 بسدور بو دايانماق (واقف)

٣ - قامتيم غمدن بوكولدو سونبول پرتابتك
 گوزلريم قانيله دولدو، لاله سيرابتك (سرور)

٤ - كغر زلفون سالالی رخنه لر ايمانيميزا
 كافر آغلار بيزيم احوال پریشانيميزا (فضولي)

* قاباق = قاش ايله گوز آراسينداكى فاصله

استاد سيد محمد حسين شهريار

نئجه كئچدى

بيراوشا قليقد، خوش اولدوم اودايئر- گوى قاچاراق
 قوش كيمي دا غلارا وچوب، يئتل كيمي با غلار كئچدى
 مونرا بيردن قاطار آلتيندا قاباق اوستومدن،
 دشييه بيلمم، نه قدر سئل كيمي دا غلار كئچدى
 اوره گيمدن خبر آلسان نئجه كئچدى عمروم،
 گوز ياشيملا يازا جاق : دون گونوم آغلار كئچدى.

١- دون = گئجه

" آذربایجان " ژورنالیندا " وارلیق "

خبر آلدیغیمیزه گوره باکی دا چیخان و آذربایجان یازیچیلار
اتفاقی نین اورگانی اولان آیلیق ادبی آذربایجان ژورنالینین ۱۹۸۰
ایلی بیرینجی صایی سیندا ، آذربایجان یازیچیلار اتفاقی رئیسینی
میرزه ابراهیم اوفایراندا انقلابدان صونرا آذری تورکجه سینده
چیخان مجله و روزنامه لردن و خصوصیه وارلیق مجله سیندن
تفصیلاتلا بحث اقدیر و شاعرلر و یازیچیلاریمیزین اثرلرینی تحلیل
اقله ییر .

ایشیتدیگیمیزه گوره بو ۱۴ صحیفه یه یاخین تدقیق ده ، شمال
آذربایجانین گورکملی منقدی ، م . ع . یاشار ، گنجعلی صباحی
و ساوالانین یازیلارینا ، اوستاد شهریار ، مظفر ، علی تبریزی ،
دوکتور حمید نطقی و حبیب ساهرین شعرلرینه یوکسه ک قیمت وئرمیش
و باشقا شاعرلر و محررلریمیزدن بحث ائتمیشدیر .
مجله نین بو صایی سی الیمیزه کچه ن کیمی بو تدقیق دن گینه
بحث افده جکیک .



جواد جوادلی

نادان سۆزی

دوشسه ده چتینه ، دوشسه ده دارا ،
انسان گونش اولار ، شاختا یا قبارا .
ساغ چیخار سالینسا آلوا ، اودا ،
بیر یول اوفدئمه ییب ، او ، سویولسادا .



گؤیلرده چا خاندا قورخونج ایلدیریم ،
سینه سی اولوبدور پولاد سیلدیریم
انسانا قول اولار ، دردلسر ، الملسر
بیر نادان سۆزیندن اوره ک ورملسر .

سیلدیریم = صخره ، بؤیوک قایاداش

بروای ناصوب با درد کشان خرده مگر
کار فرمای قدر میکنند این، من چکنم
(حافظ)

صلح جهانی

ها تفم، زیر لبی گاه سخن می گوید
طوطی عشقم و عشقا ز پس آئینه غیب
سز نهاد گاه بگوش فن شعرو آنگاه
من اگر دم زدم آئینه تلقینم بود
ناصحا، حرمت خود را رکه آن گلشنرا
(آدمیزاد) که محکوم کند گری ستم
مشک با شی که گرش طبله گشا بد عطار،
امتحانی که بزرگ آیت تا ویل کتاب
بیرکنعان سخنی گاه پریشان میگفت
لاله خونین کفنم یا دخزان آردوباز
و آن سهیل یمنی قطره اشگی که هنوز
بیرهن محرم تن نیست از آنرولاله
هر که را مژده نی از صلح جهانی با من

را زیا زهرده بگوش دل من می گوید
با زبان دل من، گاه سخن می گوید
سخنی کوهه فتنه است به فن می گوید
سخنی نیست که هذیان دهن می گوید
درس بلبل نه به هر زاغ و عن می گوید
گوسخن گفت به آداب و سنن می گوید
سخن از نافه آهوی ختن می گوید
که، بحزم سخن رنج و معن می گوید
نا خود آگاه که از بیت حزن می گوید
با من از داغ جوانان چمن می گوید
قصه یوسف کنعان یمن می گوید
راز خونین خود آخربه کفن می گوید
نقل با از آمدن روح به تن می گوید

"شهریار" این دم مشگین هم از آن غالمیه مو

خود پیا می است که با سرو و سمن می گوید

استاد شهریار

امیر علی شیر نوای عزل لریدن

گوگردین تا کوزاری کوکب افشان قیلما دین	تو که دین تانیمی تا با غریم دو لوتان قیلما دین
لاله تک تا غنچه آه دین قیلما دین ای باغی دیش	خاطری جمع تا کولوم پریشان قیلما دین
ائل سلیکه بر کو نول ملکو نو اباد آتمه دین	یوز کونول ملکون یغیب بر اودیر اقلما دین
تاکوش تک جلوه لندین تو یادین بریزه کیم	آفریش ایچره خساریندا حیران قیلما دین
یوز بلاد اشینی عشق اطفا کئی باغ دیر دین	تاجنون تاراجی ایله جسمیم یان قیلما دین
ای فلک تانسی کونش اوز لوبو کورین اوزه	جلوه کر قیلدین که احشام اوتون قیلما دین

دشمه کیم توید و نوای جانیم داغ اصل

شکر باری جملای داغ بهران قیلما دین

بهار گلدی و گل میلی قیلما دی کولوم	آچیلدی غنچه و لیکن اچیلما دی کولوم
یا ناغلا دین کلونه ایله و اولد و کونول	یا زین کلیم که شین یاده سالما دی کولوم
آچیلدی غنچه بورود و داعی باغی اوره نی	بو غنچه لر آراسیندا ایسلما دی کولوم
گوز و ده جلوه له نیب کولوم الماق ایسه دی گل	اوزون کوروب او گل کوزه الما دی کولوم
اوزون نظاره سینه مست و حواییم ایلیکم	که گل چاغیندا بیر اتمیق چا سلما دی کولوم

زبان گلشنی ده غنچه تک آچار گلونو نه یا خشی اوزلار ابردم قاپیلادی کونوم

نوائی غنچه لیلین توپک پسته دی، لیکن

اگر چه تا پمادی لیکن تا سیلادی کونوم

آه، کاولردم عشقه مشغول، بیوفایه مبتلا اولماسین اهل و فامین تک بلایه مبتلا

آلایان مضنون قوم، مجنون قوم منخ الیز کیم اولوبور میر پریش دلرایه مبتلا

زاهد رتو الیم طعن ابردین، جبرایه کیم اولمایا سان اول کوزو قاشی قاریه مبتلا

کوزلمه بیگانه دن یا آسادلان اعتبار اولما گل میغانیه یا آشنایه مبتلا

پادشاه ایله گد حالیم کولسیری وار اولار اسامین گدایا پادشایه مبتلا

ساقیای دیر که هر در دین دوستی می دیر بجز ده کیم تا پدی در دید وایه مبتلا

گر خرابات ایچره اولسان زنده لردن سیکه خانقاها اولما بو اهل ریایه مبتلا

ای نوائی گل اوزراق دور بیوفالاردان اوزراق

عقد قیل اولماسایان بیوفایه مبتلا

اوزبیک و طبعین چورین غلام حسین سگدلی

تران بهمن ۱۳۵۸

کتاب " دده قورقود "

کتاب دده قورقود یکی از آثار کلاسیک جهانی است که علی‌رغم چاپ و انتشار فارسی آن که در سالهای اخیر از متون انگلیسی بعمل آمده هنوز برای اکثریت ایرانیان ناشناخته مانده است. این کتاب مجموعی دوازده داستان است که مربوط با داب و رسوم و قهرمانیهای ترکان اوغوز می باشد. شکل حاضر داستانها پس از اوایل قرن سیزدهم میلادی بوجود آمده ولی ریشه‌های اصلی آنها بزمانهای قدیم‌تر و حتی بدوران قبل از اسلام مربوط میشود که بعداً " رنگ اسلامی بآنها زده شده است .

دده قورقود که این کتاب بنام وی نامگذاری شده پیشگو، رهبر و ریش سفید و درعین حال اوزان (عاشیق) قبیله‌ی اوغوز هاست . اوست که نام جوانان را وقتیکه مردانگی از خود نشان میدهند اعطا میکند او با قویوز (ساز عاشیقها) خود ساز میزند و داستان و قهرمانیهای اوغوزها را بازگو میکند و در زمان دردمندی با اندرزهای خویش ب مردم کمک میکند . نویسنده و یا گردآورندگان این کتاب هنوز نامعلوم است ولی بنظر میرسد در اواسط قرن پانزدهم میلادی برشته تحریر درآمده است . زبان کتاب نمایانگر ویژگیهای ترکی آذری است همراه با خصوصیات ترکی آناتولی شرقی و بزمانی مزبوط میشود که آذری و عثمانی بصورت دولجه‌ی جداگانه در نیامده بودند .

آقای علی‌رضا صرافی رساله‌ای درباره‌ی این کتاب تهیه نموده و برای ما فرستاده است بنظر ما مطالعه آن برای خوانندگان " وارلیق " بسیار سودمند است . بنابه تصویب هیئت تحریریه " مجله وارلیق " رساله ایشان در چند مقاله در " مجله وارلیق " چاپ خواهد شد . در این شماره اولین قسمت رساله از نظر خوانندگان خواهد گذشت . ضمناً باطلاع

خوانندگان عزیز می‌رساند که متن کامل " کتاب دده قورقود " بعد از انقلاب اسلامی توسط انتشارات " فرزانه " منتشر شده است . وارلیق

*** **

بررسی درباره کتاب دده قورقود

سخنی چند

در سال ۱۸۱۵ شرقشناس معروف آلمانی بنام " دیتس " هنگام کند و کاو در کتابخانه قدیمی شهر " درسدن " کتابی نظرش را جلب نمود که روی آن نوشته شده بود : " کتاب دده قورقود علی لسان طایفه اوغوزا " یعنی کتاب " دده قورقود " به زبان قوم اوغوز ، - اوغوزها یکی از اقوام ترکند - دیتس پس از مطالعه متن کتاب و تحقیق و بررسی در باره آن پی برد که این کتاب یکی از ارزشمندترین ذخایر فرهنگ بشری است . از اینرو طی یک مقاله تحلیلی به معرفی این اثر پرداخت .

خبر این کشف تازه بسرعت در میان محققین و مستشرقین پیچید این کشف بخصوص از آن نظر دارای اهمیت بود که اولاً در تاریخ خلقهای ترک آثار مکتوب اندکی وجود دارد ، و مطالعه و تحقیق در این اثر میتواند گوشه‌های تاریکی از تاریخ این خلقها را روشن سازد و ثانیاً برخلاف بسیاری از آثار مکتوب قدیمی که در انحصار دربارها و اعیان و اشراف جامعه بودند ، کتاب دده قورقود براساس فرهنگ و ادبیات شفاهی خلق نوشته شده بود . و علیرغم جنبه داستانی آن ، تا حدود قابل توجهی عناصری از واقعیات تاریخی و همچنین زندگی و طرز معاش ، روحیات ، اعتقادات ، آداب و رسوم ... توده‌های آن زمان می توان پی برد .

از اینرو این کتاب دده قورقود بعنوان کارمایه‌ای بسیار مناسب برای مورخین ، جامعه‌شناسان ، مردم‌شناسان و محققین فرهنگی جهان فرار گرفت و هم اکنون نیز در غالب کتب و رسالات تاریخی و جامعه‌شناسی و فرهنگی (بخصوص کتبی که در مورد خلقهای ترک نگاشته میشود) مورد استفاده فراوان قرار میگیرد

سیاستهای شوونیستی حاکم بر رژیم سابق بخاطر نفی مختصات فرهنگی خلقی آذربایجان میکوشید بارها از چاپ و نشر این اثر جلوگیری نماید

و زمانیکه شاعر فقید ما " سهند " موفق به چاپ کتاب "سازمین سوزی" شد و در آن منظومیهی را که به اقتباس از حماسه "دده قورقود" سروده بود بچاپ رسانید . وزارت آموزش و پرورش وقت در نشریه "مستقلی" (مرکز مطالعات و تحقیقات ملی در پیرامون آذربایادگان شماره ۸) به ناشر آن تاخت و نوشت :

" اینها بایی گیری هرچه تمامتر از بام تاشام مغزهای کودکان و جوانان ما را از سموم مهلک می انبازند، گاه نیز آهسته و نامرئی به نشر اکاذیب و چاپ کتابهای سراپا دروغ و زیان بار دست میزنند و داستانهای بی پایه چون داستان "دده قورقود" را که از داستانهای کهن اوغوزهای شمال ترکستان و دشتهای اورال بوده بنام داستانهای ملی و فولکلوریک مردم آذربایگان جا می زنند "

بتلافی آن متاسفانه برخوردهای پرتعصب و شیبه علمی نیز به این اثر کم نبوده ، پانهای خودی گزاف گوئیهای فراوانی در حق کتاب مزبور می کنند و بر سر اینکه حماسه آفرینان "دده قورقود" را به نیا - کان خود منسوب سازند با پان ترکیست های ترکیه به کشمکش میپردازند حال آنکه حماسه "دده قورقود" حاصل خلاقیت هنری تقریباً "همه خلقهای ترک زبان است که ظرف چندین صدسال زندگی کوچ نشینی آنها تکوین یافته است و در یک مقطع تاریخی مناسب در نقطه نامعلومی از آذربایجان یا آسیای صغیر برشته "تحریر در آمده است .

ما حداقل امکان خواهیم کوشید شناختی روشن و علمی از این اثر فنا ناپذیر کلاسیک به خوانندگان ارائه دهیم

توضیح : در تهیه مقاله آنجا که مجبور به ذکر نقل قولهایی

از کتاب "دده قورقود" بوده ایم ، عمدتاً " در نقل و قولهای ترکی از کتاب "گوکیای" موسوم به "ددهم قورقودون کتابی" و در فارسی از ترجمه " علی اکبر حریری و فریبا عزبدفتری " تحت عنوان " کتاب بابا قورقود " بهره جسته ایم .

پیشگفتار - رساله حاضر از ده بخش تشکیل شده است : بخش نخست به معرفی کلی اثر و دانشمندی که تاکنون در مورد آن به تحقیق و تفحص پرداخته اند ، اختصاص دارد .

از آنجا که داستانهای * دده قورقود از قدیمترین داستانهای قباایل ترک است که قرن‌ها در میان آنان رواج داشته‌اند و واقعیات تاریخی یک دوران از گذشته این قباایل همچون جنگ وجدالهای قبیله‌ای، کوچهای دسته‌جمعی، نحوه زندگی و کسب معاش و... در این داستانها کما بیش انعکاس یافته است از ابرو در بخش دوم بمطالعه زمبنه تاریخی پیدایش و شکل‌گیری این داستانها می‌پردازیم و آنگاه در ادامه همین فصل و همچنین در فصول بعدی بدنبال نحوه انعکاس هنری این واقعیات تاریخی در کتاب دده قورقود خواهیم رفت.

هنگام مطالعه داستانها معلوم می‌شود که اغلب قهرمانان داستانها از اعیان نظامی قبیله اوغوز هستند؛ اگر بدون شناخت ساخت طبقاتی و مناسبات تولیدی جامعه اوغوز در آن مقطع خاص تاریخی بخوایم در این مورد اظهار نظر کنیم شاید این داستانها را نیز در ردیف سایدستانهایی که بخاطر توجیه برتری اجتماعی اعیان و اشراف و فرادستان جامعه نوشته شده‌اند، قرار بدهیم، برای یرهیز از این اشتباه بهتر است نظری نیز به موقعیت اعیان نظامی در میان قبیله اوغوز داشته باشیم.

از جمله خصوصیات که در داستانهای دده قورقود جلب نظر میکنند نقش مذهب اسلام در میان مردم قبیله است. اسلام بیشتر در پدیده‌های ظاهری زندگی مردم خودنمایی میکند تا اعماق زندگی... در بخش بعدی ذکر شواهدی از این موضوع و تحلیل علل آن خواهیم پرداخت.

پس از این کلیات بهتر است کمی نیز به جزئیات رفته چهره بعضی از قهرمانان اثر را نیز از نزدیک بشناسیم:

از این میان چهره دده قورقود که نام کتاب نیز منسوب بدان است شایسته مطالعه بیشتری است. ما در بخش پنج با کسب معلوماتی از خود داستانیهای کتاب و با استفاده برخی منابع دیگر همچنین با استفاده از فرهنگ و فولکلور مردم آذربایجان، آسیای صغیر و آسیای مرکزی چهره دده قورقود را تا حدودی روشن ساخته‌ایم با این تاکید که: دده قورقود بیشتر چهره‌ای افسانه‌ای - اسطوره‌ای است تا شخصیتی تاریخی و واقعی.

از جمله چهره‌های دیگر که در خورتامل است، "قاراجوق، چوبان" نما - ینده، توده‌ها، زحمتکش است در بخش شش با او و قهرمانیهایش آشنا خواهیم شد.

* داستان: داستانی که از ترکیب قطعات نظم و نثر تشکیل شده است.

در متن دستا نهاسیمای زنانی چون "بورلاخاتون"، "شلجان خاتون"، "چیچک بانو" و... را مشاهده می‌کنیم که همگی دارای مفاهم شایسته‌ای در میا قبیله اند و در امور مختلف زندگی شخصی و اجتماعی دخالت مؤثر دارند، از جمع‌بندی خصوصیات اینان و موفقیت اجتماعیشان در بخش بعد به بینشی کلی در بارهٔ چهرهٔ زن در دستا نه‌های دده قورقود دست خواهیم یافت.

بخش هشتم اختصاص به خصوصیات فکری راوی دستا نه‌ها دارد، راوی که مقدمه‌ای نیز بر کتاب دده قورقود اضافه نموده است دارای نقطه‌نظرهای متناسبی (بخصوص در رابطه با مذهب و زن) با متن اصلی دستا نه‌هاست که باید در مطالعهٔ کتاب نظرات راوی را جدا از خود اثر که حاصل خلاقیت چندین صد سالهٔ خلق است مورد نظر قرار داد.

آنچه که تا کنون گفتیم در مورد محتوای کتاب دده قورقود بود برای آشنا با فرم و اسلوب کتاب نیز هر چند گفتنی زیاد است و لکن در یک بخش با اختصار شرح خصوصیات از زبان، فرهنگ و شیوهٔ نظم در دستا نه‌ها اکتفا می‌کنیم.

حماسهٔ دده قورقود و دستا نه‌های بعدی مردم آذربایجان عنوان آخرین بخش رساله است که از تاثیرات شگرف این اثر در آفرینش هنری و دستا نه‌های بعدی آذربایجان سخن می‌گوید.

۱

کتاب "دده قورقود" و تحقیقاتی که تا کنون در مورد آن انجام شده است

حماسهٔ دده قورقود داستان انسانهای راستینی است که بر علیه ظلم و اسارت می‌جنگند و با آزادی می‌زییند حماسه‌ی قهرمانانی که "تا خون گرمشان بر خاک روان نشده از راهی که عزیزانشان نا پدید گشته بر نمی‌گردند" و "تا شمشیر از نیام برگشیده، انتقام ایل خود را از خونخواران دیو صفت نستانند آرام نمی‌گیرند."

اینها کهن‌ترین دستا نه‌های حماسی توده‌های ترک زبان هستند. از زمانهای بسیار قدیم "اوزاننها" (اسلاف "عاشیقهای" کنونی) به همراهی سازشان "قوپوز" این دستا نه‌ها را برای مردم تعریف می‌کردند.

تدریج برخی از راویان دست‌بند وین دستا نه‌های مزبور می‌زنند و نسخه‌های متعددی از آن تهیه می‌نمایند. هم‌اکنون دو نسخه از آن در موزه‌های "درسدن" آلمان و "واتیکان" وجود دارد این نسخه‌ها هر دو به ترکی

آذربایجانی و متعلق به قرن نهم هستند. البته نسخه‌های کم‌حجم‌تری نیز نوشته شده‌اند که برخی از آنان متعلق به قرن ششم هستند.

کتاب دده‌قورقود دوازده‌دستان و یک مقدمه دارد. مقدمه آن اختصاص به توصیف صفات و اندرزهای خود دده‌قورقود دارد. در هر یک از دستانها نیز ماجرای یکی از قهرمانان قوم و غوز تعریف میشود. این دستانها متأثر از جهان بینی ابتدائی انسانهای آن عصر خطتی اسطوره‌ای دارند و در آنها کما بیش با نیروهای ماوراء الطبیعه مواجه می‌شویم.

از اوایل قرن نوزدهم که این کتاب به جهان علم عرضه گردید، تاکنون تحقیقات دامنه‌داری از سوی دانشمندان و مستشرقین بر روی آن انجام گرفته است. و چنانچه گفتیم اولین بار "دیتس" آلمانی در سال ۱۸۱۵ طی یک مقاله تحلیلی به معرفی آن پرداخت. پس از دیتس "بارتولد" دانشمند نامی روس (قبل از انقلاب) تحقیقات بسیار وسیعی بر روی کتاب دده-قورقود انجام داد. در قرن حاضر تحقیق و بررسی این اثر با ارزش به نحو چشمگیری دنبال می‌شود.

دانشمندان برجسته‌ای چون "ح. آراسلی"، "ا. دمیرچی زاده"، "ا. سلطانلی"، "م. ح. طه‌ماسیوف"، "م. رفیعلی" و "ش. جمشیدوف" و ... در آذربایجان شوروی و "م. رفعت"، "ا. ش. گوکیای" و "ف. کیزیراوغلو" و "م. ارگین" و ... در ترکیه و "ا. یاکوویوسکی"، "ک. اینسترانتسف"، "ا. کونونوف" و ... در روسیه شوروی تحقیقات دامنه‌دار و پرازشی بر روی کتاب دده‌قورقود نموده‌اند و اما در ولایت ماکه بزرگان پارسی پسندند؛ وضع به گونه‌ای دیگری بود، تحقیقات دامنه‌دار و کم‌دامنه به جای خود، متن خود کتاب هم تازه در سال ۱۳۵۵ از روی ترجمه انگلیسی آن به فارسی برگردانده شد و اجازه چاپ یافت. *

* البته اخیراً متن "کتاب دده‌قورقود" از سوی انتشارات "فرزانه" به چاپ رسیده است.

تبریزده آذربایجان شاعرویا زیچیلار توپلانسی سیندا :

کچهن آیین ۲۳ اونده تبریزه گشتدیگیمیزگون آقای یحیی شیدانین دعوتیه، بیرلیکده آذربایجان شاعرویا زیچیلار جمعیتی نین هفتسه لیک توپلانسی سینا گشتدیگ . توپلانسی تبریزده " کتابخانه تربیت " بنا سیندا تشکیل اولور و هر هفته پنجشنبه (جمعه آخسامی) گونی ساعات ۱۷ دن ۱۹ قدر دوام ائدیر . توپلانسیا تبریزده کی شاعرلردن باشقا شهرین اطرافیندا کی ناحیه لرده یا شایان همشهری لریمیز ده اشتراک ائدیروهرکس اؤز - قوشدوغوشهرلریندن اوخویور .

شعرلرا و خوندوقدان صورنا توپلانسی دا اولانلار طرفیندن نقد و اصلاح ائدیله و آیریجا ادبی مسئله و مبحث لر حقینده دانیشیلیر توپلانسیا داها چوخ گنج شاعرلر اشتراک ائتدیگی حالدا جلسه لرداها یا شلی و تجربه لی شاعرویا زیچیلار طرفیندن اداره ائدیله . جلسه ده گوردوگوموز علاقه و صمیمیت گووه ن و امید و ثریجی ایدی . هرکس یا زدیغی اثرینی اوخوماقدان چوخ دیگر امکدا شلارین یا زدیقلارینی ائشیتیمک ایسته ییردی . جمعیتین بیر اساسنامه ، بیرده هئیت مدیره سی واردیر .

بوتون فعالیت لر اساسنامه چرچیوه سی ایچهریسینده اولور و هئیت مدیره ده نظارت ائدیر . بیزیم حاضر اولدوغوموز اجلاسدا ۲۵ یه قدر شاعرویا زیجی و ارایدی ، داها چوخ تورکی اولماق اوزره بعضی گوزهل فارسی شعرلرده اوخوندی . آیریجا " وارلیق " مجله سی و یا زیجیلاری حقینده گووه ن و ثریجی ، محبتلی سؤزلر سؤیله ندی .

توپلانسی دا آقای مجیدزاده (ساوالان) دا حاضر اولدوغو اوچسون اوندان شعرا و خوماسینی ایسته دیله . آقای مجیدزاده قیسا و گوزهل بیر دانیشمادان صورنا حکیمه بلوری یه جواب شعرینی اوخودو و چوخ آلقیشلاندى . صورنا بیزیم ایلك دفعه اجلاسلا ریندا حاضر اولما غیمیز - مناسبتیه مرحوم علی هیئتین ترجمه ی حالی و آذربایجانا ائده بیلدیگی خدمتلی آقای نقابی طرفیندن اوخوندی و " وارلیق " مدیری نین ده چیخیش ائتمه سی ایسته نیلدى . او دا گوردوگوموز محبتدن ، دویدوغوشکران حسلرینی بیر نچه سؤزله بیان ائدیله ، اولاردا ن یا زدیقلاری شعرلری " وارلیق " مجله سینه گونده رمه لرینی خواهش ائتدی .

آذری تورکجه سینده چیخان نشریات، ادبی خبرلر :

۱ - دهده قورقود، ادبی مجله بو آیلیق ادبی مجله تبریزده آقای حسین فیض‌الهی (اولدوز) نین مدیریت ایله آنا دیلیمیزده نشر ائدیلمکده دیر. بیرینجی مایی سی ۳۲ صفحه ده کئچن آي نشر ائدیلمیشدیر. شریه نین آدرسی (تبریز - صندوق پستی ۴۷) دیرو قیمتی ۴ تومر دیر همشهریلریمیزه بو مجله نی اوخومالارینی توصیه ائدیریک .

۲ - آذربایجان ادبیات تاریخ نی نین ۲۵ - نجی عصر فصلینی یازما قلا مشغول اولدوغوموز اوچون بو عصرده کی جنوبی آذربایجان شاعر و یازیچیلارین ترجمه ی حال و اثرلرینه احتیاجیمیز وار دیر . بوتون شاعر و یازیچی و آذری ادبیاتیله ماراقلانان همشهریلریمیز دن بو باره ده بیزه یاردیمچی اولمالارینی و اوز ترجمه ی حال و اثر - لریندن نمونه لرله برابر تاندیققلاری دیگر شاعرلریمیزین ده ترجمه ی حال و اثرلریندن نمونه لر گؤندر مه لرینی خواهش ائدیریک " وارلیق "

۳ - تبریزده عمومی کتابخانالاریمیزدا (کتابخانهء ملی) کتابخانهء تربیت و ...) آنا دیلیمیزده چیخان کتاب و نشریاتین پیئری بوشدور . بوتون مؤلف و مترجم لریمیزدن خواهش ائدیریک چیخاردیققلاری کتاب و نشریه لر دن بیر و یا ایکی نمونه بو کتابخانالارا و ممکن ایسه دیگر عمومی کتابخانالارا گؤندر سینلر کی، گنج اوخوجولاریمز بو اثرلری اوخوماقدان محروم قالماسینلار .

۴ - کلیات میرزا علی معجز شبستری - معجزین ایندی یه قـدر یاییلمیش و یاییلما میش شعرلری آقای یحیی شیدا طرفیندن توپلاناراق آقای سیروس قمری (کتابخانهء فردوسی - تبریز) نین یاردیمیله اوچ جلدده چاپ ائدیلمیشدیر .

۵- ائلر جیرتدان اولاجاق ، شعرلر مجموعه سی . ع . سلامی ، نشر آذر-

تبریز .

۶ - ادبیات باستان آذربایجان . انتشارات ایشیق - تبریز .

۷ - ماثب تبریزی نین تورکجه غزللری . تبریز . صندوق پستی ۷۲۳

۸- حسن و محبوبه ناغیلی - یازان دکتر علی شریعتی - تورکی یه

چئویره ن نقابی .

سحر گوردوم

ازل گوندن حیاتیمدا ، نه ائتدیم ، بی ثمر گوردوم .
 هرايشده سودا ولورسا من ، اوسفودده ضرر گوردوم .
 اوشا قلیقدان یازیق اولدوم ، دوزوب اومیده سؤکندیم
 جوانلیق گونلریم گلدی بونی اوندان بتر^۱ گوردوم
 چکردیم ، آهی توختا تسین اوره کده یانديران دردیم
 نه گوزدن آغلاما قچون یاش ، نه آهیمن ، اثر گوردوم
 زماندا بیر کره^۲ گوردوم سهده شادا ولدوغوم لحظه ،
 گوز آچدیم کیم یوخیمیش بو همان لحظه سحر گوردوم ،
 جوانلیق وقتی ده گفچدی جوان ایکن قوجا لدم من ،
 سحر تئزدن اسن یقل تک بو عمری تفراتر گوردوم
 هوسلندی طبیعتده باشیم چولقاندی اشعاره
 نه شعر یمدن ، نه بیر کسدن باشا چاره یفتتر گوردوم
 کوسوب سیندی اورهک بیر بویله خلقیله طبیعتدن ،
 کی چون بوی وفادور ره با خیب هیله ، کدر گوردوم
 زمانیم هئی قان اوتدوردی ، صدیق اولدوم ، و فنا اومدوم^۳
 دوزا ولماق سار ساقا ولما قدا ، اومیدیم بیس طهر گوردوم^۴
 آتا لارسویله میش کیم " اگرینی ، دوز لوک کسیب داتم "
 دؤنوک بختیم دتمیش لکن ، دوزی اگری کسر ، گوردوم
 اقلیم ، خلقیم ، دیلیم بیشر - یئرا اینا نجیم تا پیشیریب یوز^۵
 بویشرده من اینا نجی چوخ عبث گوردوم ، هدر گوردوم ،
 ساوالان " قوردوق اگلنجه بیز آتجاج ناکیشیلرله ،
 کیشی لیک آدینا ، گوز ناکیشی لردن نه لر گوردوم .

۱- بتر = بدتر . ۲- کره = دفعه و مرتبه دتمکدیر .

۳- بیس طهر = بیس جور ، بیس شکیلده . ۴- اینانج = اینام ، اینا ناماق ،

اعتماد و ایمان . ۵- یوزگز = یوزیول ، یوزدفعه

" شعر بیر قیش آخسامی ۱۳۴۱ - نجی ایلده دتیلیب "

صمدین دالینجا ...

۱۳۴۷ ایللی شهر یورین دوققوزی، قیصا وچالیشغان حیاتی نین صون نقطه سی اولدی. او، بیر آلووکی می پانندی، بیر اولدوز کیمی سؤندو، سئل کیمی بندلر و سدری آشدی داشدی.

اؤلومو، سئودیکلی ائلینی ماتمره بورودو، اوره کلرداغ- داغ اولدو، دودا قلاردا بیر شهبه پیچیلدیسی و باخیشلاردا بیر تردید سئوالی بلیردی. بو او بام زدی، بو، اولما زدی. بو خبردو غرودگیل. آراز ائوز دوغما اولادینا قیما ز. او قلم یازماقدان، او دلیل دانیشماقدان نئجه دایانار؟ او کؤزلر نئجه گؤرمز اولار؟ او سن نئجه سوسا بیلر؟

اما اولان اولموشدو... صمدین دالینجا آغلا یا نلار، اونون آپریلیغینا یانانلار چوخ اولدو.

ایندی ده، اونون یئری هر زمانکی کیمی بوشدور. اوکی (جلال آل احمد) یین بئله دئدیگی کیمی "یکتنه ادای دین بزبان مادریش راتعهدمی کرد" ... " وارلیق " بوقارا ایل دؤنومونده بو عزیز اولادین یاسیندا اونون کیمی وقتسیز ایتیردیگیمیز خلق شاعری سهندین فریادی یله سله نیر:

قوربانیمی قبول ائیله آراز

صمد !

نه یازیم صمد ؟!

دنلی خرمنیمین یانماسین یازیم ؟

سرین سو کوزه مین جالانماسین یازیم ؟

داغلی سینه مین آلوانماسین یازیم ؟

من سنه نه یازیم صمد ؟

*** **

حسرتیم کیمی یاخاجاق ؟

گؤز یاشیما کیم یاخاجاق ؟

آراز، یئنه ده آخاجاق !

صمد !

بقیه سی ۷۴ نجی صفحه ده

بیرا ایل دؤنومو

اوج یوز آلتیمیش بئش دفعه
پالتار چیخاردیق کئچدیک
کئنه بیردؤوری کئچدیک
کئنه بیر ایل اسکیدیک .

*** **

لکن هله آغزیمدا
آرزو - امل امزیگی
هنوز گۆزله مکده ییم
هئج بللی دگیل نه یی .

*** **

اغلجه جوابسیز دیر
بوش امیدین دعاسی
گونلر گلیب کئچدی لر
بیر - بیرین قوپپاسی

قیش بیتدی باهار گلدی
یای دا اونو ایزله دی
بیر راحت اولام دئدی م
هر طرف پاییزلادی .

*** **

ایندی قارشیمدا دورور
مین دوققوز یوز یئتمیش بئش
شوکور سؤنمه دی هله
ایچیمده یانان آتش
تهــــــــــــران

۳۱ دسامبر ۱۹۷۴

اسکیدیک = کهنه لدیک . بیتدی = اوتدو . ایزله دی = تعقیب ائتدی
شوکور = شکر اولسون / حمد اولسون .



صمدین دالینجا

کیمی چا غیریم ؟ نه قدر با غیریم ؟

صمد !

سؤیله منه ، سؤیله آراز !

نه دن بیزله اولدون بئله ، آراز ؟

کسدون ایکی قارداش آراسین

آلدین موغانین " سارا " سین

بوغدون ائلیمین دگرلی بالاسین !

بسدیر !

بسدیر !

قوربانیمی قبول ائیله آراز ...

توجه

۱- خواستاران اشتراک می‌توانند مبلغ آبونمان سالیانه (۸۰۰ ریال) را از نزدیکترین شعبه هر یک از بانکها بحساب شماره ۲۱۶۳ بانک ملی ایران (شعبه داریوش‌خیابان بهار) واریز نمایند و رسید آنرا بضمیمه نشانی خود بآدرس مجله (خیابان مصدق-کوچه بیدی- شماره ۱۷-تهران) ارسال فرمایند.

۲- شماره‌های گذشته مجله وارلیق را می‌توانید از کتابفروشی‌های مقابل دانشگاه تهران تهیه نمایید.

۳- ضمن تشکر و سپاسگزاری از همکاری بیدریغ نویسندگان مجله وارلیق باستحضار میرساند نظر باینکه تعداد صفحات مجله محدود است باکمال تأسف نمیتوانیم همه‌ی نامه‌ها و مقالات و اشعار همشهریان عزیز را چاپ نمائیم ضمناً برای رعایت شرایط و موازین علمی خواهمشمن‌دیم در آخر مقالات مآخذ و منابع مورد استناد و استفاده را مرقوم فرمایند و در ترجمه‌ها و تراژیکریسیونها ضمن رعایت امانت و وفاداری بمتن در صورت حذف و یا اضافه و یا تغییر کلمه و یا قسمتی از متن تذکر لازم را در پائین مقاله بدهند.

۴- جلد اول تاریخ ادبیات آذربایجان از قرن ۱۳ تا آخر قرن ۱۹ میلادی تحت عنوان «آذربایجان ادبیات تاریخیته بیرباخیش» از چاپ خارج شد همشهریهای علاقمند میتوانند از انتشارات فرزانه و یا سایر کتابفروشی‌های مقابل دانشگاه خریداری و یا با پرداخت ۳۰۰ ریال توسط آدرس بانکی مجله و ارسال رسید آن بدفتر مجله یکجلد از این کتاب را تهیه نمایند.

۵- مجموعه ده‌شماره سالیانه مجله در یک جلد منتشر شد علاقمندان میتوانند هرچه زودتر قبل از اتمام آن از انتشارات فرزانه و دیگر کتابفروشی‌های روبروی دانشگاه تهیه نمایند.

۶- جرمتلی اوخوجولار، وارلیغا علاقه بسلییه نلر «وارلیق» مجله‌سی اؤز ادبی و فرهنگی حیاتینا ادامه وئرملگه سیزین مادی و معنوی یاردیمیزا احتیاجی وار. اؤز سئویملی «وارلیغی» نیزین یاییلماسیندا اشتراک‌اندین و اونی اوخوماغی علاقه‌مندلره توصیه‌اندین.

وارلیق

مجله ماهانه فرهنگی، ادبی و هنری

(به زبانهای فارسی و ترکی آذری)

تحت نظر هیئت تحریریه

صاحب امتیاز و مدیر: دکتر جواد هیئت

محل اداره: تهران، خیابان مصدق، کوچه بیدی شماره ۱۷

تلفن ۶۴۵۱۱۷
۷۶۱۸۳۶

چاپ کاویان - میدان بهارستان

قیمت ۷۰ ریال



آذربایجانین گؤرکملی متفکر شاعری

حسین جاوید

(۱۸۸۲ - ۱۹۴۴)